

GMINA WIERZCHOWO

STRATEGIA ROZWOJU GMINY WIERZCHOWO NA LATA 2016-2025

Wykonawca:

INSTYTUT ROZWOJU REGIONALNEGO w Szczecinie

WIERZCHOWO 2016

Spis treści:

Wstęp	3
I. Diagnoza sytuacji gminy	4
1. Środowisko naturalne i warunki przyrodnicze	5
2. Rys historyczny Gminy Wierzchowo	18
3. Edukacja	20
4. Kultura	27
5. Sport i rekreacja	28
6. Ochrona zdrowia	30
7. Pomoc społeczna	31
8. Bezpieczeństwo	32
9. Rynek pracy	36
10. Aktywność gospodarcza	42
11. Infrastruktura techniczna	47
12. Kondycja finansowa Gminy Wierzchowo	54
II. Analiza strategiczna SWOT	65
1. Gospodarka i rynek pracy	66
2. Sfera społeczna	67
3. Infrastruktura techniczna	69
III. Strategia gminy Wierzchowo	70
1. Misja Gminy Wierzchowo	70
2. Wartości kluczowe	71
3. Cele strategiczne Gminy Wierzchowo	71
4. Monitorowanie strategii	74
Spis tabel i rysunków	75

WSTĘP

Niniejszy dokument „Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo” stanowi odpowiedź społeczności lokalnej na zmianę uwarunkowań wynikające z nowej perspektywy finansowania rozwoju lokalnego i regionalnego, a także z konieczności dokonania nowego spojrzenia na dotychczasowe osiągnięcia, aspiracje mieszkańców oraz zasoby i perspektywy rozwoju Gminy Wierzchowo.

W Strategii zaprezentowana została wizja Gminy w 2025 roku, jej misja oraz cele główne i szczegółowe przewidziane do realizacji do 2025 roku. Wyróżniono również działania priorytetowe, które należy podjąć, aby osiągnąć wyznaczone cele. Strategia Gminy Wierzchowo jest dokumentem otwartym, co oznacza, iż w miarę upływu czasu oraz podejmowanych działań w niej zawartych, możliwa jest jej aktualizacja, w tym również kreowanie nowych działań, oraz korekta tych, które zostały sformułowane na etapie jej tworzenia, aby w jak najlepszy sposób dostosować się do zmieniającego się otoczenia.

Prace nad Strategią rozpoczęto w maju, a zakończono w listopadzie 2015 roku. Były one wspaniałą okazją do dialogu przedstawicieli różnych środowisk nad stanem obecnym, ale przede wszystkim nad przyszłością Gminy Wierzchowo. Dzięki prowadzonym dyskusjom uzyskano odpowiedzi na podstawowe pytania dotyczące przyszłego rozwoju wspólnoty samorządowej Gminy Wierzchowo.

Prace nad dokumentem Strategii opierały się na wykorzystaniu szeregu wzajemnie uzupełniających się metod prac analitycznych i partycypacyjnych, spośród których wymienić należy:

- analizę danych zastanych,
- analizy strategiczne,
- spotkania warsztatowe ekspertów i konsultantów Strategii,
- spotkania warsztatowe z przedstawicielami instytucji, lokalnych pracodawców, a także z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi z terenu gminy.

Powstała w ten sposób Strategia przedstawia projekt działań wynikający z aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, a także na podstawie wniosków zgłoszonych podczas warsztatów z różnymi podmiotami środowiska lokalnego. Po zebraniu i przeanalizowaniu wszystkich danych opracowano niniejszy Projekt Strategii.

Do głównych materiałów źródłowych, stanowiących materiał analityczny i podstawę do opracowania Strategii należą:

- dane Głównego Urzędu Statystycznego,
- wnioski z wywiadów grupowych przeprowadzonych wśród mieszkańców gminy,
- wnioski zebrane na podstawie dostarczonych przez różne podmioty materiałów i propozycji,
- wnioski zgłaszane podczas grupowych warsztatów,
- dane Urzędu Gminy.

Kolejnym krokiem jest przeprowadzenie otwartych konsultacji społecznych. W ich wyniku Projekt Strategii zostanie odpowiednio zmodyfikowany i przedstawiony pod dyskusję i głosowanie Radzie Gminy Wierzchowo.

Strategia Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025 składa się z 3 zasadniczych części odpowiadających logice procesu strategicznego: pierwsza jest częścią diagnozującą sytuację gminy, druga częścią analityczną, zaś trzecia - programująco-strategiczną.

Niniejsza Strategia opracowana została zgodnie z zasadą partycypacyjności. W ramach czterech warsztatów omówiono m.in. kwestie społeczne, edukacyjne, gospodarcze oraz infrastrukturalne. Uczestniczyło w nich blisko pięćdziesiąt osób. Warto podkreślić, że oprócz mieszkańców gminy w warsztatach wzięli udział samorządowcy także z sąsiednich gmin oraz powiatu. Wszyscy wykazali ogromne zaangażowanie w ocenę aktualnej sytuacji i wskazywanie dalszych kierunków rozwoju gminy.

I. DIAGNOZA SYTUACJI GMINY

Diagnoza sytuacji Gminy Wierzchowa przeprowadzona w oparciu o dane urzędowe, dane zastane oraz informacje pozyskane w trakcie prac warsztatowych nad strategią objęła szerokie spektrum zagadnień. W pracach przyjęto układ branżowy, rozpoczynający się od oceny uwarunkowań środowiska naturalnego, poprzez historię wspólnoty samorządowej, do poziomu zaspokojenia potrzeb w sferze społecznej, rynku pracy i gospodarki, stanu infrastruktury technicznej, aż po ocenę sytuacji finansowej gminy.

Zgodnie z tymi założeniami diagnoza sytuacji Gminy Wierzchowo przyjęła następujący układ:

- Środowisko naturalne i warunki przyrodnicze
- Rys historyczny Gminy Wierzchowo
- Sfera społeczna
  - Edukacja
  - Kultura
  - Sport i rekreacja
  - Ochrona zdrowia
  - Pomoc społeczna
  - Bezpieczeństwo
- Rynek pracy
- Aktywność gospodarcza
- Infrastruktura techniczna
  - Drogi
  - Transport publiczny
  - Kolej
  - Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna
  - Gazownictwo i ciepłownictwo
  - Infrastruktura elektroenergetyczna
  - Infrastruktura telekomunikacyjna
  - Infrastruktura zagospodarowania odpadów
  - Mieszkalnictwo

- Kondycja finansowa Gminy Wierzchowo
  - Przychody i rozchody Gminy Wierzchowo
  - Dochody Gminy Wierzchowo
  - Wydatki Gminy Wierzchowo.

1. Środowisko naturalne i warunki przyrodnicze

1.1. Warunki naturalne

Położenie geograficzne

Gmina Wierzchowo znajduje się w części południowo – wschodniej województwa zachodniopomorskiego, na terenie powiatu drawskiego, powierzchnia jej wynosi 229,15 km² stanowiąc 13% ogólnej powierzchni powiatu drawskiego, ponad 60% powierzchni Gminy zajmują lasy a użytki rolne to ok. 32%. Gmina Wierzchowo sąsiaduje z następującymi gminami: od północy z gminą Czaplunek, od północnego zachodu z gminą Złocieniec, od południa: z gminami Miroslawiec, Wałcz i Kalisz Pomorski.

Przez gminę prowadzi droga wojewódzka nr 177 łącząca Sośnicę z Czaplankiem (15 km) i Miroslawcem (13 km). Odległość z Wierzchowa do tej drogi wynosi 7 km, a do stolicy powiatu, Drawska Pomorskiego 25 km jadąc przez Złocieniec (12 km).

Rysunek 1. Mapa gminy Wierzchowo.

Gmina Wierzchowo jest gminą wiejską o charakterze rolniczym z dużą rolą przemysłu leśno-drzewnego, zamieszkiwaną przez 4473 mieszkańców. Siedzibą Gminy jest Wierzchowo,

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

a w jej skład wchodzi 13 sołectw: Będlino, Garbowo, Nowe Laski, Osiek Drawski, Otrzep, Sońnica, Świerczyna, Wielboki, Wierzchowo, Żabin, Żabinek, Radomyśl i Żeńsko.

Obszar gminy położony jest w obrębie następujących jednostek fizyczno-geograficznych (wg Kondrackiego, 2002):

- Podprowincja: Pojezierza Południowobałtyckie
- Makroregion: Pojezierza Południowopomorskie
- Mezoregion: Pojezierze Wałeckie

Rysunek 2. Mapa ogólnogeograficzna Gminy Wierzchowo i okolic

Legenda mapy ogólnogeograficznej:

- tereny rolnicze	- bagna	- tartak, zakład przemysłowy z kominem
- łąki i pastwiska	- jeziora i rzeki	- zakład przemysłowy bez kominia, luźna kopalnia
- lasy	- granica gminy	- oczyszczalnia ścieków
- buk	- szlak turystyczny	- kopalnia, punkt wysokościowy
- dąb		- lotnisko
- sosna		
- miasta	- urząd gminy, hotel	- kolej
- wsie > 1000 mieszkańców	- ośrodek zdrowia, pole namiotowe	- drogi krajowe
- wsie od 100 do 1000 m-ców	- rezerwat przyrody, zabytkowy budynek	- drogi główne
- wsie < 100 m-ców	- poczta, policja	- drogi drugorzędne
- przysiółki i odosobnione zagrody	- pomnik przyrody	- inne drogi utwardzone

Źródło: Opracowanie mgr Roberta Żołynia http://gim-wierzchowo.w.interiowo.pl/atlas_gminy_wierzchowo.htm

Podział fizyczno-geograficzny

Zgodnie z fizyczno-geograficznym podziałem Polski J. Kondrackiego, gmina Wierzchowo leży na pograniczu dwóch mezoregionów: Pojezierza Drawskiego oraz Pojezierza Wałęckiego. Charakterystyczną cechą tego obszaru jest urozmaicenie rzeźby terenu, będące pozostałością po okresie działania lądolodu skandynawskiego, a zwłaszcza jego fazy pomorskiej.

Rysunek 3. Położenie gminy Wierzchowo na tle jednostek fizyczno-geograficznych.

Pojezierze Drawskie - mezoregion fizycznogeograficzny w środkowej części Pojezierza Zachodniopomorskiego, między Drawskim Pomorskim i jeziorem Lubie na południowym-zachodzie a środkowym biegiem Radwi na północnym-wschodzie. Jest to jeden z największych kompleksów jeziornych w Polsce. Znajduje się w północno-zachodniej Polsce i należy do Pojezierza Zachodniopomorskiego. Liczy sobie ono ok. 250 jezior o różnej wielkości, przy czym większość to jeziora typu rynnowego. Poza tym, występują tu liczne bagna, torfowiska, jary.

Pojezierze Wałęckie mezoregion fizycznogeograficzny w północno-zachodniej Polsce, część Pojezierza Południowopomorskiego, położone jest pomiędzy Równiną Drawską (na zachodzie), a Równiną Wałęcką (na wschodzie), zajmuje obszar około 20 tys. km². Teren gęsto zalesiony pochodzenia polodowcowego. Największym zbiornikiem jest Bytyń Wielki. Największym miastem regionu jest Wałcz. Część terenu znajduje się w obszarze chronionego krajobrazu "Pojezierze Wałęckie i Dolina Gwdy".

Użytkowanie powierzchni

Rzeźba terenu na obszarze gminy Wierzchowo nie jest jednolita. Wyróżnić można trzy główne jednostki geomorfologiczne. W północno-zachodniej części gminy przewagę stanowią moreny faliste zbudowane z gliny zwałowej. Obszar ten jest znacznie pofałdowany, a wzniesienia dochodzą do 200 m n.p.m. (najwyższe wzniesienie to Góra Racza 211 m n.p.m.). Centralna i wschodnia część gminy to płaski obszar równiny sandrowej, o niewielkich wzniesieniach i głębokim zaleganiu wód gruntowych. Teren ten jest

w przeważającej mierze zalesiony. Południowa część gminy to z kolei obszar pagórkowaty charakterystyczny dla moreny czołowej.

Wysokości terenu wahają się od 124 m n.p.m. w okolicach jeziora Wąsosze, do 207 m n.p.m. w okolicach wsi Nowe Laski. Wysokości względne, w obrębie wysoczyzny morenowej, wynoszą 10-20 metrów, na obszarze równiny sandrowej nie przekraczają 10 metrów, a w rejonie wzgórz morenowych dochodzą do 60 metrów. Obecna rzeźba terenu została ukształtowana przez lądolód skandynawski, a faza pomorska zlodowacenia północnopolskiego nadała temu obszarowi ostateczny wygląd. Charakter młodoglacjalny tego regionu jest reprezentowany przez formy geomorfologiczne takie jak: wzgórza morenowe i kemowe, ozy, rynny subglacjalne, obniżenia wytopiskowe, równiny sandrowe i zastoiskowe tak charakterystyczne dla tego rodzaju ukształtowania terenu.

W miarę utraty aktywności lądolodu i postępującej jego regresji zaczęły tworzyć się szczeliny w lądolodzie, w których gromadziły się osady tworząc kemy (pagórki o płaskich wierzchołkach na północ od wsi Osiek Drawski) oraz ozy (piaszczysty wał po wschodniej stronie jeziora Busko). W tym czasie utworzyło się również zastoisko wód lodowcowych, pomiędzy Złocieńcem, Bobrowem i Wierzchowem, w którym osadzały się iły warwowe osiagające miąższość do 30 metrów.

Na równinach sandrowych, przysypane piaskiem bryły martwego lodu, które stopniowo wytapiając się tworzyły obniżenia wytopiskowe (np.: jezioro Studnica, Machlinko /Kaczory/ czy jezioro we wsi Świerczyna). Po zakończeniu epoki plejstoceniowej (lodowcowej) nastąpił okres zwany holocenem, trwający do dnia dzisiejszego. Pozostałe bryły martwego lodu wytopiły się tworząc liczne obniżenia odpływowe z osadzonymi utworami aluwialno-bagiennymi (głównie torfy) oraz obniżenia bezodpływowe z jeziorami - obszary na południe od jeziora Wąsosze oraz wokół jeziora Dolne. Obniżenia w terenie zostały wykorzystane przez rzeki, które ukształtowały doliny osadzając na nich utwory fluwialne (mułki, piaski z domieszką humusu). Na obszarze gminy Wierzchowo można wyróżnić trzy główne jednostki geomorfologiczne:

- wysoczyznę moreny dennej z równiną zastoiskową;
- równinę sandrową;
- wzgórza morenowe moreny czołowej.

Wysoczyzna moreny dennej zajmuje północno-zachodnią część gminy w rejonie wsi Bonin, Osiek Drawski, Wierzchowo, Żabin sięgając mniejszymi płacami na południe wsi Nowe Laski i Otrzep. Wznosi się od 136 m n.p.m. do 180 m n.p.m., a deniwelacje w zasadzie nie przekraczają 20 metrów. Powierzchnia jej jest falista, lokalnie pagórkowata, a w rejonie przylegającym do jeziora Wąsosze płaska. Obszar ten zbudowany jest z gliny zwałowej, a w obrębie równiny zastoiskowej z ilów i mułków. Powierzchnia moreny dennej jest urozmaicona licznymi wzniesieniami kemowymi lub pagórkami moreny czołowej. Nad jeziorem Busko natomiast ciągnie się wał ozowy. Obszar ten charakteryzuje się licznymi zagłębieniami odpływowymi i bezodpływowymi oraz występowaniem rynien lodowcowych: rynna jeziora Wąsosze i rynna jezior Busko-Dramienko. Zaleganie gliny zwałowej na tym obszarze przyczynia się do występowania względnie dobrych gleb kompleksu 2 i 4. Z tego powodu obszar ten jest użytkowany głównie rolniczo.

Równina sandrowa pokrywa największy obszar - wschodnią i południowo-wschodnią część gminy. Rzeźba terenu jest tu stosunkowo wyrównana, płaska lub lekko falista, urozmaicona przez nieliczne pagórki wydmore występujące w części północnej obszaru oraz rynny subglacjalne, o przebiegu równoleżnikowym, zajmowane przez jeziora Studnica, Machlinko (Kaczory) oraz rzekę Świerczyniec. Równina sandrowa, w przeważającej mierze jest zalesiona i pokryta przede wszystkim piaskami oraz żwirami, stwarzającymi mało dogodne warunki dla rolnictwa.

Wzgórza moreny czołowej tworzą pagórki wzniesione do 207,3 m n.p.m. o wysokości względnej do 60 metrów. Występują one w części północno-zachodniej gminy w okolicach miejscowości: Radomyśl, Bonin, oraz w części środkowej, okolice Nowych Lasek i Otrzępu. Wzgórza te noszą lokalne nazwy: Góra Bardo, Góra Wysok, Góra Raczą, Góra Mylna, Góra Czubatka. Wzgórza moreny czołowej zbudowane są z piasków, żwirów, mułków, gliny i gładów, a porastają je lasy z przewagą buków i dębów.

Na terenie gminy można zaobserwować również formy antropogeniczne. Są to wyrobiska, wykopy drogowe, rowy melioracyjne.

Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Obszar Gminy Wierzchowo cechuje się glebami o średniej klasie bonitacyjnej oraz o niskiej klasie bonitacyjnej. Gleby o średniej klasie bonitacyjnej występują w Osieku Drawskim, Wierzchowie, Żabinie i Boninie. Gleby o niskiej klasie bonitacyjnej występują w Świerczyni, Wielbokach, Sośnicy, Nowych Laskach i Żeńsku. Pod względem użyteczności gleb dla rolnictwa powierzchnie gminy podzielić można na dwa różniące się obszary – bardziej żyzny północno-zachodni oraz obszar południowy i wschodni – ze słabymi glebami kompleksu żytniego słabego (rejon Żeńska, Nowych Lasek, Sośnicy, Świerczyny i Wielbok). W lokalnych zagłębieniach o wysokim poziomie wód gruntowych zalegają kompleksy zbożowe pastewne mocne i zbożowo – pastewne słabe, stanowiące niewielką powierzchnię gminy. Niewielką powierzchnię zajmują także gleby kompleksu pszennego wadliwego występujące na wzniesieniach o większych spadkach oraz średnio żyzne gleby zajęte przez trwałe użytki zielone, powstałe z torfów i piasków rzecznych z domieszką humusu.

Istotnym elementem produkcji rolnej w gminie jest chów trzody chlewnej. Jest on prowadzony na fermach w Żabinie i Żeńsku oraz w gospodarstwie rolnym w Świerczyni.¹

Budowa geologiczna i ukształtowanie powierzchni terenu

Obszar całej gminy Wierzchowo reprezentowany jest przez typowe osady i formy morfologiczne rzeźby młodoglacjalnej, takie jak m.in.: równiny sandrowe, wzgórza morenowe, ozy, kemy, morenę czołową, rynny subglacjalne oraz liczne obszary bezodpływowe, a ostateczny kształt dzisiejszej rzeźby terenu został nadany przez fazę pomorską zlodowacenia północno-pomorskiego, którego maksymalną granicę wyznacza ciąg moren czołowych biegnących od Kalisza Pomorskiego przez Lubieszewo, Żabin, Nowe Laski do Gwdy Wielkiej.

---

¹ Program ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019. w: Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Wierzchowo online. Dostępny w: <http://bip.wierzchowo.pl/strony/445.dhtml>

Pod lodowcowymi czwartorzędowymi utworami zalegają utwory trzeciorzędowe mioceńskie, reprezentowane przez piaski drobnoziarniste kwarcowe, niekiedy z domieszką skaleni i iłów. Utwory te zalegają na głębokości ok. 80-100 m (Małowary 70 metrów, Siecino 180 metrów).

Miąższość utworów czwartorzędowych, pokrywających gminę, związana jest z przebiegiem obniżeń podłoża oraz z kulminacjami wzniesień morenowych. Dlatego też osady czwartorzędowe osiągają niekiedy 200 metrów miąższości. Utwory czwartorzędowe (plejstoceny) zbudowane są z naprzemianległych warstw osadów gliniastych, powstałych podczas kolejnych zlodowaceń, oraz z osadów piaszczystych, piaszczysto-żwirowych tworzonych w okresach interglacjalnych. Między warstwami osadów piaszczystych i glin występują często iły, mułki oraz osady zastoiskowe.

Plejstocen jest reprezentowany przez:

- Utwory bezpośredniej akumulacji glacialnej - gliny, piaski, żwiry zwałowe oraz głazy;
- Utwory wodnolodowcowe - piaski i żwiry wodnolodowcowe;
- Utwory zastoiskowe - iły warwowe, mułki.

Strefa moren czołowych związana jest z występowaniem piasków, żwirów wodnolodowcowych oraz gliny zwałowej (rejon Osieka Drawskiego, Nowych Lasek, Będlina oraz Grabowa). Gliny zwałowe występują głównie w północno-zachodniej i środkowej części gminy (Osiek Drawski, Żabinek, Bonin, Nowe Laski). Są one koloru brązowego, rzadziej brunatnego, w różnym stopniu spiaszczone, zawierające znaczne ilości głazów. Miąższość ich sięga 5-20 metrów. Gliny te charakteryzują się ponadto przewarstwieniem w postaci piasków, żwirów oraz lokalnie mułków. Utwory sandrowe reprezentowane przez piaski oraz żwiry wodnolodowcowe, stanowią przeważającą część obszaru gminy. Występują one w części wschodniej oraz południowo-zachodniej gminy. Są to piaski różnoziarniste, dobrze przemyte, obtoczone. Miąższość warstwy jest różna i dochodzi do 20-70 metrów. Utwory zastoiskowe, uformowane podczas zaniku lądolodu fazy pomorskiej, reprezentowane są przez piaski zastoiskowe, mułki i iły warwowe. Występują one w okolicach jeziora Wąsosze i dalej na południe od Wierzchowa do Bobrowa. Iły w przeszłości wykorzystywane były w gminie do produkcji cegieł. Utwory bezpośredniej akumulacji glacialnej, reprezentowane przez piaski, żwiry, głazy oraz mułki, związane są z odpływem wód z przed czoła lądolodu fazy pomorskiej. Występują one w obrębie moreny czołowej (północno-zachodnia oraz środkowa część gminy). Utwory te reprezentowane są przez ozy oraz licznie występujące kemy wznoszące się do kilkunastu metrów ponad wysokość obszaru otaczającego. W holocenie (do dnia dzisiejszego), w wyniku działania procesów erozyjnych i denudacji jest modyfikowana rzeźba młodoglacjalna. Osady holoceny: mułki, gytia wapienna, kreda jeziorna wraz z torfem, występują w obrębie obniżeń wytopiskowych, mis jeziornych oraz dolin rzecznych.

Surowce mineralne

Głównym bogactwem surowców na terenie gminy Wierzchowo jest kruszywo naturalne. Na terenie gminy występuje ograniczona ilość udokumentowanych złóż surowców naturalnych. Nie stwierdzono występowania surowców innych niż kruszywo naturalne (za wyjątkiem 1 stanowiska surowca ilastego).

Ekspluatowane są 4 wyrobiska kruszywa naturalnego drobnego (piasku drobnoziarnistego). Stanowiska te są z reguły niewielkie, z występującymi przewarstwieniami piasku

średnioziarnistego i różnoziarnistego. Złoża te służą przede wszystkim zaspokojeniu potrzeb okolicznych mieszkańców, stąd eksploatacja prowadzona jest doraźnie.

Lokalizacja stanowisk piasku drobnoziarnistego:

- Pkt. Eksploatacji nr 2 - Świerczyna
- Pkt. Eksploatacji nr 3 - Świerczyna
- Pkt. Eksploatacji nr 4 - Żeńsko
- Pkt. Eksploatacji nr 5 - Osiek Drawski

Zarejestrowano 1 stanowisko eksploatacji kruszywa grubego (żwiru i pospółki), znajdującego się w Osieku Drawskim przy szosie Osiek - Złocieniec. Eksploatacja zlokalizowana jest na fragmencie wzgórza kemowego.

Potwierdzone zostało także złoża ilów i mułków na potrzeby ceramiki budowlanej występujące w Wierzchowo, którego to eksploatacja była prowadzona do lat siedemdziesiątych. Wskazane jest, aby zasoby złoża zostały rozliczone, ponieważ stan wg istniejącego bilansu jest nieaktualny (wg niego złoża obejmuje 616 tys. m³). Zaś efektem eksploatacji są wyrobiska, które należy zrehabilitować. W poniższej tabeli zaprezentowano wykaz miejsc po eksploatacji kruszyw.

Tabela 1. Miejsca eksploatacji kruszyw w Gminie Wierzchowo

L.p.	Rodzaj eksploatowanego kruszywa	Lokalizacja
1	Kopalnia piasku	Wierzchowo, Wojska Polskiego
2	Kopalnia piasku	Będolino
3	Kopalnia piasku	Nowe Laski
4	Kopalnia piasku	Osiek Drawski
5	Kopalnia piasku	Świerczyna
6	Kopalnia piasku	Wielboki
7	Kopalnia piasku	Żabin

Źródło: Urząd Gminy Wierzchowo

Wody podziemne

Zasoby wód podziemnych występujące na terenie gminy Wierzchowo należą do średnich. Wyróżniono następujące strefy wodonośne:

- Strefa równiny sandrowej. Wody o zwierciadle swobodnym zalegają głębiej niż 2 metry, a na wzniesieniach 5 metrów,
- Strefa wysoczyzny morenowej. Wody gruntowe nie tworzą jednolitego poziomu, zalegają w piaszczystych i żwirowych przewarstwieniach pomiędzy gliną, zwykle są to wody o zwierciadle napiętym,
- Strefa den rynien jeziornych, zagłębień i dolin rzecznych. I poziom wodonośny zalega na głębokości do 1,0 m.

Wody podziemne są podstawowym źródłem zaopatrzenia dla celów bytowych i gospodarczych. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 9 większych ujęć wody:

w Świerczynie, Żeńsku, Radomyślu (dwa ujęcia), Wierzchowie, Żabinku, Garbowie, Boninie i Sośnicy. Poziom wodonośny ujęć występuje na głębokościach od 15 do 50 metrów pod powierzchnią terenu. Jedynie w Sośnicy poziomy wodonośny występuje na głębokości 100 m.²

Wody powierzchniowe

Sieć rzeczna tworząca system rzeczny na terenie gminy Wierzchowo, należy do zlewni rzeki Odry. W obrębie gminy można wyróżnić obszary dwóch dorzeczy: dorzecze Drawy (część zachodnia gminy) oraz dorzecze Dobrzycy (część wschodnia gminy). Topograficzny dział wodny pomiędzy tymi dwoma dorzeczami biegnie w kierunku północno-południowym w okolicach miejscowości Będolino i dalej w kierunku Nowych Lasek. Obszar ten charakteryzuje się ubogim rozwinięciem sieci wód płynących. Można zaobserwować występowanie jednego, stałego cieką IV rzędu - Świerczyńca. Świerczyniec bierze swój początek w okolicach wsi Sośnica i płynie w kierunku północno-wschodnim i wpada do Dobrzycy.

Na terenie gminy, oprócz wspomnianej wyżej rzeki, występuje jedynie sieć kanałów melioracyjnych w okolicach Wierzchowa odprowadzających wody do jeziora Wąsosze.

Oprócz wód płynących na obszarze gminy Wierzchowo występują niewielkie jeziora pochodzenia lodowcowego, które zalegają dna zagłębień bezodpływowych (jez. w miejscowości Świerczyna, jez. Dolne) oraz jeziora przepływowe (jez. Kaczory (Machlinko), jez. Dramienko, jez. Busko, jez. Studnica, jez. Studniczka, jez. Małe Okrągłe).

Na terenie gminy występują następujące jeziora:

- Jez. Busko powierzchnia 33 ha, 88 arów;
- Jez. Dramienko powierzchnia 16 ha, 17 arów;
- Jez. Dolne powierzchnia 6 ha;
- Jez. Małe Okrągłe powierzchnia 19 ha, 76 arów;
- Jez. Studnica powierzchnia 28 ha, 90 arów;
- Jez. Studniczka powierzchnia 11 ha;
- Jez. Machlinko (Kaczory) powierzchnia 28 ha, 30 arów;
- Jez. Górne powierzchnia 5 ha;
- Jez. we wsi Świerczyna powierzchnia 1 ha;
- Jez. Prężno 5 ha, 64 ary /jez. okresowe, zasilane z dopływu podziemnego/.

Ogólna powierzchnia wód stojących, w obrębie gminy, wynosi 187 hektarów, co daje jedynie 0,79% ogólnej powierzchni gruntów. Innymi elementami hydrologicznymi występującymi na terenie gminy są: mokradła stałe i okresowe, bagna, trzęsawiska oraz elementy antropogeniczne, takie jak: wyrobiska wypełnione wodą, stawy gospodarcze, drobne zbiorniki retencyjne. Mokradła stałe i okresowe, bagna i trzęsawiska występują najczęściej w zagłębieniach bezodpływowych, w najniższej położonych częściach form dolinnych oraz na terenach płaskich charakteryzujących się słabą przepuszczalnością.

---

² Program ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019. w: Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Wierzchowo online]. Dostępny w: <http://bip.wierzchowo.pl/strony/445.dhtml>

1.2. Warunki przyrodnicze

Gleby

W gminie Wierzchowo występują gleby średniej i niskiej klasy bonitacyjnej. Ze względu na użyteczność gleby dla rolnictwa gminę można podzielić na dwa obszary: bardziej żyzny północno-zachodni oraz obszar południowy i wschodni – ze słabymi glebami kompleksu żytniego słabego (rejon Żeńska, Nowych Lasek, Sośnicy, Świerczyny i Wielbok). Istotnym elementem produkcji rolnej w gminie jest chów trzody chlewnej, który jest prowadzony na fermach w Żabinie i Żeńsku oraz w gospodarstwie rolnym w Świerczynie.

Charakterystyka ogólna szaty roślinnej

Na terenie gminy Wierzchowo znajduje się 10 jezior. Są to zbiorniki najczęściej eutroficzne, pod względem walorów przyrodniczych nie są zbyt urozmaicone i nie przedstawiają większej wartości z florystycznego i fitosocjologicznego punktu widzenia. Wyjątkiem są jeziora, które zostały zaliczone do obiektów godnych ochrony. Inne zbiorniki wodne gminy to stawy i tzw. oczka wodne położone wśród lasów, łąk i nieużytków. Pełnią one ważną funkcję ekologiczną jako miejsca ostoi wielu wodnych i szuwarowych gatunków. W zbiornikach tych wykształcają się wszystkie typy zbiorowisk wodnych i błotnych stwierdzonych w gminie.

Podłoże w jeziorach eutroficznych jest muliste i częściowo piaszczyste. Brzegi zbiorników są porośnięte najczęściej pasem szuwaru wysokiego o zróżnicowanej szerokości. Często zaobserwować można strefowy układ roślinności - następują po sobie pasy zbiorowisk nymphoidów, szuwarów, zarośli łozowych lub olszyny bagiennej. Wśród tych zbiorowisk dominują szuvary: trzcinowy, szerokopałkowy (z dominacją pałki szerokolistnej), szuwar mannowy z manną mielec, tatarakowy z tatarakiem zwyczajnym i narecznicowo-trzcinowy (z narecznicą błotną oraz trzciną pospolitą). W strefie szuwarów występują liczne gatunki bagienne: karbieniec pospolity, turzyca zaostrzona, psianka słodkogórz, sadziec konopiasty, kozłek lekarski, rogatek sztywny, mięta nadwodna, wierzbownica kosmata, pałka, szczaw, wąkrota zwyczajna, potocznik wąskolistny, turzyca pseudociborowata, przytulia błotna, wierzbownica drobnokwiatowa, niezapominajka błotna, kielisznik zaroślowy, kniec błotna, tojeść pospolita.

Na obszarze całej gminy (poza zalesioną jej częścią południową), wzdłuż cieków wodnych na żyznej, próchnicznej glebie oraz na zaniedbanych i nie koszonych łąkach wilgotnych pojawiają się płyty zespołu zdominowanego przez wiązówkę błotną.

Zbiorowiska łąkowe badanego terenu należą do najbardziej zagrożonych ekosystemów, podobnie jak to się dzieje na wielu obszarach w Polsce i na świecie. Jak wszystkie zbiorowiska półnaturalne wymagają one określonej działalności człowieka dla utrzymania swoistego składu gatunkowego. W ciągu ostatnich lat na ogromnej większości obszarów łąkowych gminy zaniechano działalności gospodarczej, czego skutkiem jest zubożenie składu florystycznego i „trywializacja” tych zbiorowisk.

Torfowiska gminy Wierzchowo należą do najlepiej zachowanych przyrodniczo jej ekosystemów. Klasyfikują się one do dwóch dużych jednostek syntaksonomicznych: fizjonomii niskich łąk oraz roślinności wrzosowisk i torfowisk wysokich. Pierwsza z nich to zbiorowiska o fizjonomii niskich łąk, tworzące roślinność darniowych emersyjnych torfowisk niskich lub przejściowych, albo porastające zagłębienia na glebach torfiastych zasilane wodami źródłiskowymi lub wysiękowymi. Nawiązują one do szuwarów wielkoturzycowych

albo do mokrych łąk. Do niedawna były one ekstensywnie wykorzystywane jako użytki zielone, które powstały na skutek zaniedbań na miejscu zmeliorowanych i zagospodarowanych jeszcze przed wojną łąk torfowiskowych. Obecnie część tych łąk i pastwisk została porzucona. Następuje szybka ich degradacja, w wyniku braku nawożenia i pogarszania się stosunków wodnych.

Torfowiska niskie porośnięte są zaroślami wierzbowymi, tzw. łożowiskami. Zajmują one najbardziej bagniste miejsca w obniżeniach terenu, wśród nieużytków. Dominuje wierzba szara (łoża) rzadziej wierzba uszata i krucha. Na terenie gminy Wierzchowo, w zatorfionych zagłębieniach na terenach bezleśnych rozwijają się płaty kwaśnych młak turzycowych, rzadziej zbiorowisko z trzcinnikiem *Calamagrostis neglecta*.

Torfowiska mszarne to w większości niewielkie obiekty, położone wśród lasu w północno-zachodniej części badanego obszaru (projektowane użytki ekologiczne). Porośnięte są one krzewinkowo-torfowcowymi (niekiedy z udziałem roślin drzewiastych) zbiorowiskami mokrych wrzosowisk i torfowisk na kwaśnych siedliskach zasilanych głównie przez wody opadowe. Rozwijają się tam mszary środkowo-europejskie z klasy roślinność wrzosowisk i torfowisk wysokich, które przestrzennie tworzą mozaikę ze zbiorowiskami z klasy zbiorowisk torfowisk mszysto-turzycowych i mszarów, w tym zbiorowisko z panującą przygiełką białą. Płaty tych zbiorowisk można najczęściej zaliczyć do zespołu torfowiska wysokiego z udziałem wrzośca bagiennego lub zbiorowiska o bezkępkowej strukturze z dominacją wełnianki pochwowatej i *Sphagnum fallax*. Okrajki torfowisk typu mszarnego najczęściej są zarośnięte zbiorowiskami z dominacją m. in. czermieni błotnej lub kępowymi turzycami (np. zbiorowisko z turzycą sztywną). Na zewnątrz tych fitocenoz wykształcają się płaty boru bagiennego.

Ochrona przyrody

Na podstawie ustawy o ochronie przyrody³, za tereny chronione należy uznać parki narodowe, rezerваты i parki krajobrazowe wraz z ich otulinami oraz obszary chronionego krajobrazu. Formę ochronną mogą mieć również niektóre pomniki przyrody, użytki ekologiczne, a zwłaszcza zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Na terenie gminy Wierzchowo znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu:

Rezerwat przyrody

Rezerwat leśny „Sośnica”, który został ustanowiony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w dniu 12 lipca 1974r. Rezerwat położony jest 2 km na południe od wsi Sośnica, na gruntach należących do Nadleśnictwa Świerczyna. Posiada powierzchnię 12,06 ha. Otoczony jest drzewostanami, w których dominującym drzewem jest buk zwyczajny. Rezerwat leśny „Sośnica” jest pięknym starodrzewiem bukowo-dębowym z zachowanymi cechami lasu pierwotnego. Jego pierwotny charakter podkreślają zwarte drzewostany dębowo-bukowe w wieku 200-250 lat, a nawet w niektórych przypadkach 300 lat, oraz zwalone pnie wiekowych drzew pokryte mchami i porostami. Na terenie rezerwatu występują liczne drzewa pomnikowe. Obszar ten położony jest na najwyższym w okolicy wzniesieniu morenowym (180 m n.p.m.). Na terenie rezerwatu, spośród ptaków występują: siniak, pełzacz ogrodowy, pełzacz leśny, kowalik, grubodziób, mchówka żałobna, dzięcioł duży i dzięcioł czarny.

---

³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz. U. Nr 92 z 16 kwietnia 2004 r., poz. 880

Pomniki przyrody

Na terenie gminy Wierzchowo znajdują się następujące pomniki przyrody:

Tabela 2. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Wierzchowo

Lp.	Leśnictwo	Pododdział	Adres leśny	Rodzaj osobliw	Nazwa gatunku drzewa
1	Jałowcówka	187b	11-28-1-05-187 -b -00	DRZEWO	buk pospolity
2	Jałowcówka	305A1	11-28-1-05-305A -l -00	DRZEWO	lipa drobnolistna
3	Dąbrowa	491b	11-28-1-06-491 -b -00	DRZEWO	buk pospolity
4	Dąbrowa	491b	11-28-1-06-491 -b -00	DRZEWO	buk pospolity
5	Dąbrowa	491b	11-28-1-06-491 -b -00	DRZEWO	buk pospolity
6	Jeleni Stok	561c	11-28-1-09-561 -c -00	DRZEWO	dąb szypułkowy
7	Jeleni Stok	561c	11-28-1-09-561 -c -00	DRZEWO	dąb szypułkowy
8	Jeleni Stok	561f	11-28-1-09-561 -f -00	DRZEWO	dąb szypułkowy
9	Laski	526f	11-28-1-10-526 -f -00	DRZEWO	dąb szypułkowy
10	Laski	527h	11-28-1-10-527 -h -00	DRZEWO	buk pospolity
11	Laski	527i-01	11-28-1-10-527 -i -01	DRZEWO	buk pospolity
12	Laski	527i-99	11-28-1-10-527 -i -99	DRZEWO	dąb szypułkowy
13	Laski	544i	11-28-1-10-544 -i -00	DRZEWO	daglezcja zielona
14	Laski	545b-99	11-28-1-10-545 -b -99	DRZEWO	sosna zwyczajna
15	Laski	566a	11-28-1-10-566 -a -00	DRZEWO	dąb szypułkowy
16	Laski	566b	11-28-1-10-566 -b -00	DRZEWO	dąb szypułkowy

Źródło: Nadleśnictwo Świerczyna

Obszary Natura 2000

W gminie Wierzchowo znajduje się obszar sieci Natura 2000:

Ostoja Drawska, kod obszaru: PLB320019⁴ - obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia) - Jest to jedna z największych w kraju ostoi ptaków (153 906,1 ha), obejmująca swym zasięgiem najcenniejsze pod względem przyrodniczym i krajobrazowym fragmenty Pojezierza Drawskiego.

Występują tu liczne formy polodowcowe, jak wały moreny czołowej, ozy, jary oraz liczne doliny rzek i jeziora, głównie o charakterze jezior rynnowych i wytopiskowych, parowy, bezodpływowe zbiorniki wodne, bagna i torfowiska. Na terenie chronionym występuje ponad 50 jezior różnej wielkości (ok. 6 % pow. terenu), które charakteryzują się urozmaiconą linią brzegową, często wysokimi brzegami porośniętymi lasami bukowymi i łęgami. Jeziora o niskich brzegach mają dobrze rozwinięte zbiorowiska roślinności wodnej. Największym i najgłębszym jeziorem jest Jezioro Drawsko. Ważną rolę, łączącą poszczególne fragmenty obszaru, odgrywają rzeki ostoi. Największą rzeką jest Drawa, która wypływa z rezerwatu

⁴ <http://natura2000.gdos.gov.pl>

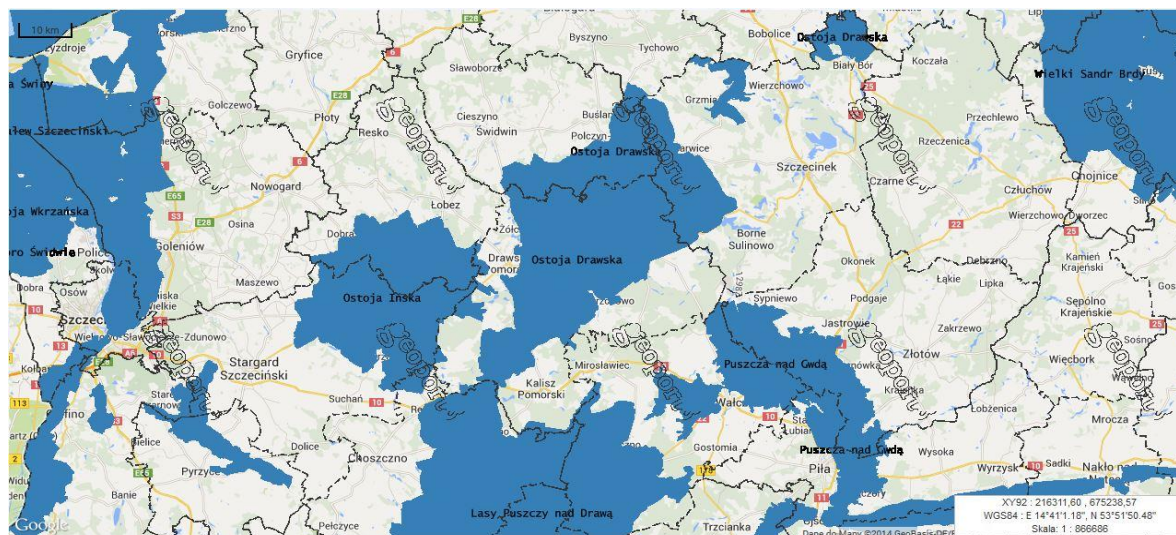
„Dolina Pięciu Jezior”. Lasy ostoi (ok. 45 % pow. terenu) rozczłonkowane są licznymi terenami rolnymi: polami uprawnymi oraz łąkami i pastwiskami. Dominują tu bory sosnowe z niewielkim udziałem świerka. Mniejsze powierzchnie zajmują lasy bukowe, dębowe i olsy. Znaczna część terenu jest użytkowana rolniczo (ok. 43 %).

Łącznie stwierdzono tu występowanie, co najmniej 185 gatunków ptaków, z czego 40 to gatunki wymienione w załączniku I Dyrektywy. Lista gatunków kwalifikujących ostoję zgodnie z kryteriami BirdLife International obejmuje aktualnie 12 gatunków. Są to: bąk, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, żuraw, puchacz, włochatka, lelek, zimorodek, muchołówka mała. Na terenie Ostoi Drawskiej notuje się również rozród 14 gatunków ptaków z Polskiej Czerwonej Księgi, 9 z nich (bączek, rybołów, kania ruda, kania czarna, puchacz, bąk, włochatka, bielik, orlik krzykliwy) to przedmioty ochrony w ostoi.

Na obszarze „Ostoy Drawskiej” stwierdzono ponadto występowanie co najmniej 17 gatunków zwierząt wymienionych w II załączniku Dyrektywy Siedliskowej, w tym ssaki: bóbr, wydra, mopek i nocek duży; gady: żółw błotny; płazy: kumak nizinny, traszka grzebieniasta, ryby: minóg rzeczny, minóg strumieniowy, różanka, głowacz białopłetwy, piskorz i koza oraz owady: przeplatka matura, przeplatka aurinia, pachnica dębowa i zalotka większa.

Na tym terenie znajduje się Drawski Park Krajobrazowy i 11 rezerwatów (Brunatna Gleba, Dolina Pięciu Jezior, Jezioro Czarnówek, Jezioro Prosino, Torfowisko nad Jeziorem Morzysław, Zielone Bagna, Brzozowe Bagno koło Czaplinka, Torfowisko Toporzyc, Przełom Rzeki Dębnicy, Jezioro Głębokie, Jezioro Iłowatka).

Rysunek 4. Mapa zasięgu obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

Źródło: <http://spdpsch.pqi.gov.pl/PSHv7/> Linia zaznaczono granice powiatów.

Ponadto znajduje się tu jeden rezerwat przyrody Rezerwat Leśny Sońnica, na terenie którego znajduje się starodrzew dębowo - bukowy o charakterze naturalnym, którego wiek określany jest jako 240 - 280 lat. Północno-zachodnią część gminy Wierzchowo pokrywa fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Drawskie”, który swoimi granicami obejmuje prawie całe pojezierze drawskie i część pojezierza szczecineckiego. Granicę Obszaru

Chronionego Krajobrazu na terenie gminy Wierzchowo wyznacza droga Kalisz Pomorski - Żabinek - Wierzchowo oraz północny brzeg jeziora Wąsosze. Tereny te obejmują⁵:

- fragment wzniesień morenowych położonych na północnych obszarach gminy wraz z występującymi tam terenami podmokłymi;
- rozległe tereny rolnicze położone na równinie moreny dennej;
- lasy wodochronne nad jeziorem Wąsosza;
- fragment równiny zastoiskowej pomiędzy Wierzchowem a jeziorem Wąsosze;
- zalesione wzniesienia tworzące lokalny wododział podzlewni Drawy;
- rynnę polodowcową, położona przy drodze Złocieniec-Wierzchowo.

Pomniki przyrody gminy Wierzchowo⁶:

- sosna pospolita - miejscowość Buczyna Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Buczyna
- dąb szypułkowy - miejscowość Nowe Laski Nadleśnictwo Świerczyna
- buk pospolity - Nowe Laski - Nadleśnictwo Świerczyna, Leśnictwo Dąbrowa (cztery pomniki przyrody)

Lista gatunków zwierząt umieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt występujących w obrębie gminy:

- orzeł bielik – gniazduje nad jez. Wąsosze;
- bocian czarny - miejsce rozrodu i regularnego przebywania pary bocianów to rezerwat „Sośnica”;
- rybołów - najprawdopodobniej zalatuje w okolice jez. Wąsosze;
- kormoran - zalatuje nad jez. Wąsosze i Machliny Małe;
- bóbr europejski - występuje w okolicy jez. Studniczka;
- wydra - występuje na jez. Studnica i Studniczka;
- żubr - wędrujące stado z ostoi wałeckiej.

Leśnictwo

Teren gminy Wierzchowo charakteryzuje się dużą różnorodnością ukształtowania. Występują tu liczne wzniesienia porośnięte pięknymi lasami bukowo-dębowymi i sosnowo-świerkowymi oraz strome stoki. Około 61,4 % powierzchni gminy zajmują lasy (największy wskaźnik lesistości ze wszystkich gmin Pojezierza). Na terenie gminy dominuje w składach drzewostanów dąb bezszypułkowy. Lasy na terenie gminy Wierzchowo cechują się dużą bioróżnorodnością, bogactwem genetycznym, w istotnym stopniu powstały z odnowień naturalnych a odnowienia sztuczne reprezentują najlepsze lokalne populacje.

W lasach gminy Wierzchowo rosną sosny, świerki, które w połączeniu z bukami i dębami tworzą piękne lasy mieszane bogate w różnorodną zwierzynę oraz roślinność taką jak grzyby, jagody, borówki.

---

⁵ Program ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019. w: Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Wierzchowo online]. Dostępny w: <http://bip.wierzchowo.pl/strony/445.dhtml>

⁶ Waloryzacja przyrodnicza województwa zachodniopomorskiego, Szczecin: Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie, 2010 [online]. Dostępny w: <http://geoprzyroda.pl/cms/waloryzacje-przyrodnicze/14-waloryzacja-województwa-zachodniopomorskiego.html>

W lasach spotkać można dziką, sarnę, daniela, jelenia czy lisa. Dużą atrakcją są żubry, które odwiedzają te lasy z ostoi wałeckiej. Gniazdują tu: orzeł bielik, kania, rybołów i bocian czarny. W okolicach miejscowości Sośnica znajduje się rezerwat starodrzewia bukowego z licznymi pomnikami przyrody. Objętość niektórych buków dochodzi tu do 6 metrów.

Pod względem administracyjnym lasy gminy Wierzchowo podlegają Nadleśnictwu Złocieniec (część północna gminy), Nadleśnictwu Świerczyna (część południowa i wschodnia gminy) oraz Nadleśnictwu Borne Sulinowo (wschodnia część gminy).

Na terenie gminy zanotowano płaty następujących zbiorowisk leśnych:

- suboceaniczny bór świeży - występuje on na piaskach sandrowych, w północnej i wschodniej części gminy. Są to drzewostany sosnowe z domieszką brzozy, jarzębiny i klonu. W runie dominują borówka czarna i śmiałek pogięty.
- bór mieszany - występuje na glebach gliniasto-piaszczystych w lasach północnej i północno-zachodniej części gminy. Współpanującymi gatunkami lasotwórczymi są sosna zwyczajna i dąb szypułkowy, a w runie obok borówki czarnej i śmiałka pogiętego rosną m. in. sałatnik leśny, *Viola reichenbachiana*, perłówka zwisła.

Wśród zbiorowisk lasów liściastych dominują lasy bukowo-dębowe i dębowe. Reprezentowane są one przez kwaśną buczyną niżową, fragmenty buczyny żywej (bardzo rzadko i słabo wykształcone) oraz przez las mieszany bukowo-dębowy (najczęściej). Pokrywają one obszar wzgórz morenowych na dużej powierzchni pomiędzy miejscowościami Garbowo i Otrzep oraz na południe od wsi Sośnica. Mniejsze kompleksy lasu mieszanego występują w rejonie Góry Racza w centralnej części opisywanego terenu oraz na północ od jez. Machlinko i jez. Machlino. Najbardziej interesujące są stare drzewostany bukowe i dębowe zlokalizowane na południe od miejscowości Sośnica i wchodzące w skład rezerwatu o tej samej nazwie.

Głównym gatunkiem lasotwórczym w gminie Wierzchowo jest sosna zwyczajna (78,5% pow.), następnie buk (6,9%), dąb bezszypułkowy i szypułkowy (6%), modrzew (0,7%), brzoza brodawkowata i omszona, świerk pospolity (2,9%), olsza czarna (0,9%), osika (0,1%), topola, jesion zwyczajny, lipa drobnolistna, kasztanowiec zwyczajny, klon jawor, daglezwia zielona, jodła pospolita.

Pod względem pełnionej funkcji lasy gminy Wierzchowo dzielimy na:

- rezerwatowe (0,1 % pow.);
- lasy ochronne ogólne (wodochronne – 8,1%, stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody – 2,0 %);
- lasy ochronne specjalnego przeznaczenia (glebowe powierzchnie wzorcowe – 2,8 %, drzewostany nasienne wyłączone – 2,1%);
- lasy gospodarcze – 84,9%.

2. Rys historyczny Gminy Wierzchowo

Pierwsze ślady osadnictwa na obszarach należących obecnie do granic administracyjnych gminy pojawiły się około VIII wieku. Na dobre sieć osadniczą zaczęła kształtować się dopiero na przełomie XIII i XIV wieku, gdy tereny te wchodziły w skład Krainy Kołobrzeskiej

i Księstwa Pomorskiego, podlegających lennu polskiemu. Z tego okresu pochodzą miejscowości Wierzchowo, Osiek Drawski i Żabinek.

W wieku XIV zaczęło rozwijać się osadnictwo niemieckie. Na okres ten datuje się powstanie m.in. miejscowości Świerczyna i Borujsko (obecnie Żeńsko). Po zajęciu terenów w okolicy Drawska Pomorskiego przez Brandenburczyków w 1284 r. obszar gminy wszedł w skład Nowej Marchii, jednej z prowincji Brandenburgii i tak pozostało aż do końca wieku XIX.

Okres panowania Brandenburczyków odcisnął negatywne piętno na rozwoju Wierzchowa. Klęski i wojny na terenie gminy, w latach 1725-1727 epidemia tyfusu, w 1728 r. katastrofalna zima, a na początku XIX w. wojny napoleońskie nie sprzyjały rozwojowi pomorskich wsi.

II poł. XIX w. przyniosła korzystne zmiany gospodarcze i zakończyła nieprzerwany ciąg zniszczeń. W 1880 r. wybudowano drogę bitą ze Złocieńca do Mirosławca i Kalisza Pomorskiego przez Osiek Drawski, Wierzchowo, Żabinek. W roku 1900 oddano do użytku linię kolejową Złoceniec – Osiek Drawski – Wierzchowo – Mirosławiec - Kalisz Pomorski-Choszczno oraz linię tzw. małej kolei Wierzchowo-Wałcz.

Na terenach gminy, ze znanych rodów zamieszkiwały na terenie Wierzchowa rodzina Wedłów, Borków a w okresie późniejszym rodzina Boninów, w której posiadaniu znajdowała się wieś Osiek Drawski. Na terenie gminy, w okresie II wojny światowej toczyły się walki o wyzwolenie Wierzchowa i Mirosławca. W Wierzchowie najdłuższe walki toczyły się o dworzec kolejowy. Na terenie dzisiejszej Gminy pod koniec II wojny światowej hitlerowcy, w oparciu o naturalne ukształtowanie terenu przygotowali silny punkt oporu którym bronili tzw. ryglowej pozycji Wału Pomorskiego. W ramach trwającej zimą 1945 roku tzw. operacji pomorskiej 1 Warszawska Samodzielna Brygada Kawalerii przeprowadziła w dniu 1 marca zwycięską szarżę na miejscowość Borujsko (obecnie Żeńsko). Bitwa ta określana jest przez historyków jako ostatnia szarża polskiej kawalerii. Biorąca udział w szarży brygada została w maju 1945 roku przekształcona w 1 Warszawską Dywizję Kawalerii, która ostatecznie w połowie 1948 roku została rozwiązana. Była to ostatnia wielka bojowa jednostka kawalerii w Polsce, która zamknęła wielowiekową chlubną tradycję kawaleryjską w Polsce.

W latach 1946 – 1954 teren dzisiejszej gminy Wierzchowo podzielony był na dwie gminy – Wierzchowo i Świerczyna. Podział ten zniesiony został w wyniku reformy z dnia 29 września 1954r., która wprowadziła gromady w miejsce dotychczasowych gmin. Na terenie dzisiejszej gminy Wierzchowo w wyniku przeprowadzonej reformy funkcjonowały 3 gromady: Świerczyna, Wierzchowo i Żabin. Pierwszy etap konsolidacji nastąpił w 1959 r. kiedy zlikwidowano gromadę Żabin i jej obszar włączono do gromady Wierzchowo. W 1972 roku zlikwidowano dotychczasowe gromady, w miejsce których od 1973 roku zaczęły funkcjonować „nowe gminy”. Na podstawie uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie powołano gminę Wierzchowo w powiecie drawskim. W skład gminy weszły sołectwa: Bedlino, Garbowo, Nowe Laski, Osiek Drawski, Otrzep, Sośnica, Świerczyna, Wielboki, Wierzchowo, Żabin i Żabinek. Utworzona na mocy tej decyzji gmina Wierzchowo funkcjonuje w takim kształcie po dzień dzisiejszy⁷.

---

⁷ Leszek Zugaj, Historia Gminy Wierzchowo,
<http://www.wierzchowo.pl/pliki/wierzchowo/pliki/HISTORIA%20GMINY.pdf>

3. Edukacja

Istniejąca na terenie Gminy Wierzchowo sieć placówek oświatowo wychowawczych obejmuje:

- 2 przedszkola;
- 2 szkoły podstawowe;
- 2 szkoły gimnazjalne.

3.1. Przedszkola

Na terenie Gminy Wierzchowo znajdują się 2 przedszkola publiczne:

- Publiczne Przedszkole w Zespole Szkół w Świerczynie;
- Publiczne Przedszkole w Wierzchowie.

Poniższa tabela zawiera informacje na temat ilości dzieci uczęszczających do przedszkoli oraz kadry pedagogicznej na terenie Gminy w latach 2009 – 2014.

Tabela 3. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przedszkole publiczne w Zespole Szkół w Świerczynie						
Liczba dzieci	25	24	20	25	33	25
Liczba nauczycieli	2	2	2	2	2	2
Przedszkole publiczne w Wierzchowie						
Liczba dzieci	61	69	75	82	86	75
Liczba nauczycieli	5	5	6	6	6	7
RAZEM:						
Liczba dzieci	86	93	95	107	119	100
Liczba nauczycieli	7	7	8	8	8	9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

Analizując powyższe dane można zauważyć, że w latach 2009 – 2013 liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli w Gminie Wierzchowo wzrastała. Tendencja ta zmieniła się w roku 2014, w którym to nastąpił spadek ilości dzieci uczęszczających do przedszkoli o 16% (w stosunku do liczby z roku poprzedniego). Według danych pochodzących z Banku Danych Lokalnych odsetek dzieci w wieku od 3 do 6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym wynosił ogółem 57,2% wszystkich dzieci zamieszkujących Gminę.

Przedszkola na terenie Gminy Wierzchowo nie posiadają wystarczającej bazy lokalowej do prowadzenia swojej działalności. Dotyczy to zwłaszcza Przedszkola Publicznego w Wierzchowie, które zlokalizowane jest w mieszkaniu w bloku. Ilość sal do prowadzenia zajęć przedstawia się następująco:

- Przedszkole Publiczne w Zespole Szkół w Świerczynie: 1 sala edukacyjna, plac zabaw;
- Przedszkole Publiczne w Wierzchowie: 4 sale edukacyjne, przedszkole nie posiada własnego placu zabaw;

Średnia liczba dzieci przypadających na jedną salę edukacyjną w przedszkolu w Gminie Wierzchowo wynosi 20 dzieci/sala (dane za 2014 r.). Natomiast uśredniona liczba dzieci przypadająca na jednego nauczyciela w przedszkolach publicznych w Gminie Wierzchowo wynosi 11,1 dziecka/nauczyciel.

3.2. Szkoły podstawowe

Na terenie gminy funkcjonują 2 szkoły podstawowe:

- Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. 1 Warszawskiej Dywizji Kawalerii w Świerczynie;
- Szkoła Podstawowa im. 2 Warszawskiej Dywizji Piechoty gen. J.H. Dąbrowskiego w Wierzchowie.

W szkołach podstawowych w gminie Wierzchowo nie funkcjonują oddziały zerowe. Dzieci pięcioletnie realizują jednoroczne przygotowanie szkolne w placówkach publicznych przedszkoli zlokalizowanych na terenie Gminy Wierzchowo

Tabela poniżej przedstawia informacje o liczbie dzieci uczęszczających do szkół podstawowych w gminie Wierzchowo wraz z liczbą nauczycieli, w latach 2009 – 2014.

Tabela 4. Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 – 2014.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie						
Liczba uczniów	70	70	71	72	69	68
Liczba nauczycieli	8	12	12	14	13	9
Szkoła Podstawowa im. 2 WDP gen. J.H. Dąbrowskiego w Wierzchowie						
Liczba uczniów	224	207	181	193	192	178
Liczba nauczycieli	18	17	18	19	19	19
RAZEM:						
Liczba uczniów	294	277	252	265	261	246
Liczba nauczycieli	26	29	30	33	32	28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

W 2009 roku w szkołach podstawowych w gminie Wierzchowo uczyło się 294 dzieci, liczba ta następnie spadała osiągając poziom 252 uczniów w roku 2011 co daje spadek o 14%. Następnie w latach 2011 – 2013 liczba uczniów szkół podstawowych oscylowała na poziomie 260 uczniów żeby w roku 2014 ponownie spaść do poziomu 246 uczniów. Pomiedzy rokiem 2009 a 2014 daje to spadek o 17%.

W przypadku poszczególnych szkół podstawowych w analizowanym okresie w przypadku szkoły podstawowej w Świerczynie nastąpił spadek o 2 uczniów tj. o 2,8%, natomiast w szkole podstawowej w Wierzchowie ilość uczniów w roku 2014, względem stanu z roku 2009, zmniejszyła się o 46 uczniów co daje spadek o 20,5%.

Baza lokalowa szkół podstawowych zlokalizowanych na terenie Gminy Wierzchowo w ogólnej ocenie prezentuje się dobrze, szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych placówek znajdują się poniżej:

- Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół w Świerczynie – zajęcia odbywają się w jednym budynku, który posiada 8 sal edukacyjnych (3 sale są na wyłączny użytek szkoły podstawowej, natomiast pozostałe 5 sal są współdzielone z gimnazjum). Szkoła wyposażona jest w pracownię komputerową, bibliotekę, świetlicę oraz salę gimnastyczną. Szkoła dysponuje własnym boiskiem szkolnym, które od 2015r. jest zamknięte ze względu na jego zły stan techniczny.
- Szkoła Podstawowa im. 2 WDP gen. J.H. Dąbrowskiego w Wierzchowie. Zajęcia w szkole odbywają się w dwóch budynkach (tzw. „mała szkoła” dla klas I – III oraz drugi budynek dla klas IV – VI), które posiadają łącznie 13 sal edukacyjnych. Szkoła wyposażona jest w pracownię komputerową, świetlicę, bibliotekę i salę do ćwiczeń. Uczniowie szkoły mogą korzystać również z hali widowiskowo – sportowej zlokalizowanej przy Gimnazjum w Wierzchowie, boiska sportowego „Orlik”, placu zabaw oraz boiska znajdującego się w „Lasku Arkońskim”.

Uśredniony wskaźnik obłożenia sal lekcyjnych w poszczególnych szkołach w latach 2009 – 2014 w poszczególnych szkołach wynosił:

- Dla Szkoły Podstawowej w Zespole Szkół w Świerczynie 8,75 uczniów przypadających na jedną salę lekcyjną;
- Dla Szkoły Podstawowej im. 2 WDP gen. J.H. Dąbrowskiego w Wierzchowie 15,06 uczniów przypadających na jedną salę lekcyjną.

Oceny szkół podstawowych i wyników ich nauczania dokonywane są na podstawie analizy wyników sprawdzianu szóstoklasistów, odbywającego się na koniec szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2013/2014 średnia wyników w poszczególnych szkołach podstawowych z Gminy Wierzchowo prezentowała się następująco:

- Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół w Świerczynie uzyskała średni wynik z arkusza 23,2 punkty co daje wynik powyżej średniej na poziomie 60%,
- Szkoła Podstawowa w Wierzchowie uzyskała z arkusza średni wynik 20,11 punktów co daje wynik na poziomie 50%.

Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące liczby dzieci, które ukończyły szkołę podstawową ze średnią ocen powyżej 4,75 oraz liczbę laureatów olimpiad i innych konkursów.

Tabela 5. Liczba dzieci ze średnią arytmetyczną ocen powyżej 4,75 oraz liczba laureatów olimpiad i innych konkursów w Szkołach Podstawowych w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie						
Świadectwa z „czerwonym paskiem”	1	3	2	1	1	3
Stypendium za osiągnięcia sportowe	4 uczniów					
Stypendium za osiągnięcia naukowe	1 uczeń					
Szkoła Podstawowa im. 2 WDP gen. J.H. Dąbrowskiego w Wierzchowie						
Świadectwa z „czerwonym paskiem”	31	10	7	12	12	11
Stypendium za osiągnięcia sportowe	0					
Stypendium za osiągnięcia naukowe	0					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

Uczniowie szkoły podstawowej w Zespole Szkół w Świerczynie mogą korzystać z obiektów sportowych zlokalizowanych na terenie gminy jednak dostęp do nich jest utrudniony ze względu na niekorzystny rozkład jazdy autobusów PKS, zwłaszcza w godzinach popołudniowych.

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki gmina Wierzchowo zrealizowała 2 projekty, których celem było wyrównanie szans edukacyjnych uczniów z Gminy Wierzchowo.

W latach 2011 – 2013 realizowany był projekt „Indywidualizacja drogą do sukcesu edukacyjnego w Wierzchowie” który otrzymał dofinansowanie w kwocie 70 698,62 zł. W ramach w/w projektu przeprowadzono szereg zajęć indywidualizujących proces nauczania oraz doposażono bazę dydaktyczną dwóch szkół podstawowych.

W latach 2012 – 2014 natomiast realizowany był projekt „Dziś nauka – jutro sukces – wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów w Gminie Wierzchowo”, w którym beneficjentami obok szkół podstawowych były również dwie szkoły gimnazjalne z gminy Wierzchowo. W ramach projektu w każdej placówce z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu cyfrowego i pomocy dydaktycznych prowadzone były dodatkowe zajęcia warsztatowe. Projekt dofinansowany został kwotą 1 040 772,24 zł.

3.3. Szkolnictwo gimnazjalne

Gmina Wierzchowo jest organem prowadzącym dla dwóch gimnazjów publicznych:

- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie;
- Publicznego Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie.

Tabela 6. Liczba dzieci uczęszczających do szkół gimnazjalnych wraz z liczbą nauczycieli na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie						
Liczba uczniów	151	146	132	110	97	88
Liczba nauczycieli	17	19	19	17	16	17
Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie						
Liczba uczniów	31	29	33	34	40	35
Liczba nauczycieli	12	11	12	14	12	7
RAZEM:						
Liczba uczniów	182	175	165	144	137	123
Liczba nauczycieli	29	30	31	31	28	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

Na przestrzeni lat zauważalny jest duży spadek liczby uczniów w szkołach gimnazjalnych w Gminie Wierzchowo, z roku na rok ilość uczniów szkół gimnazjalnych w gminie Wierzchowo spadała – z 182 uczniów w roku 2009 do 123 uczniów w roku 2014 co oznacza spadek aż o 33%. Przede wszystkim wpływ na tą sytuację ma spadek liczby uczniów Gimnazjum w Wierzchowie – w 2014 roku w szkole uczyło się o 63 uczniów mniej niż w roku

2009 (ze 151 w 2009 do 88 uczniów w 2014) co daje spadek o 41,7%. W gimnazjum w Świerczynie natomiast nastąpił wzrost liczby uczniów o 4 (z 31 do 35) co daje wzrost na poziomie 12,9%.

Infrastruktura poszczególnych szkół gimnazjalnych z Gminy Wierzchowo przedstawia się następująco:

- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie dysponuje 7 salami lekcyjnymi. W Gimnazjum znajduje się jedna pracownia komputerowa oraz biblioteka. Gimnazjum nie posiada świetlicy jednak zajęcia świetlicowe dla uczniów gimnazjum prowadzone są w pomieszczeniu szkoły podstawowej. Przy Gimnazjum znajduje się również hala widowiskowo – sportowa z której mogą korzystać uczniowie Gimnazjum oraz wielofunkcyjne boisko „Orlik”;
- Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie zlokalizowane jest w tym samym budynku co szkoła podstawowa i przedszkole. W budynku znajduje się 8 sal dydaktycznych jednak gimnazjum dysponuje jedynie 5 salami edukacyjnymi. Gimnazjum wyposażone jest w pracownię komputerową, bibliotekę, świetlicę oraz salę gimnastyczną. Szkoła dysponuje własnym boiskiem szkolnym, które od 2015r. jest zamknięte ze względu na jego zły stan techniczny.

Uśredniony wskaźnik obłożenia sal lekcyjnych w latach 2009 – 2014 we wszystkich szkołach gimnazjalnych w Gminie Wierzchowo wynosił 12,86 uczniów/salę natomiast dla poszczególnych szkół gimnazjalnych wskaźnik ten wynosił odpowiednio:

- Dla Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie 17,23 uczniów na jedną salę lekcyjną;
- Dla Publicznego Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie 6,73 uczniów na jedną salę lekcyjną.

Ocena kształcenia szkół gimnazjalnych odbywa się na podstawie średnich wyników egzaminu gimnazjalnego na zakończenie edukacji w szkole. Średni wynik dla poszczególnych szkół gimnazjalnych w gminie Wierzchowo przedstawia się następująco:

Tabela 7. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (w %) w szkołach gimnazjalnych w gminie Wierzchowo w latach 2014-2015

	Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie		Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie:	
	w 2014 r.	w 2015 r.	w 2014 r.	w 2015 r.
Część humanistyczna				
<i>historia i wos</i>	57,71	53,27	64,00	69,56
<i>język polski</i>	64,71	55,27	64,10	59,40
Część matematyczno – przyrodnicza				
<i>przedmioty przyrodnicze</i>	48,29	39,36	47,35	52,36
<i>matematyka</i>	48,50	40,00	41,65	49,72

Język angielski				
<i>p. podstawowy</i>	53,07	40,40	50,83	71,00
<i>p. rozszerzony</i>	33,79	22,60	27,33	51,54
Język niemiecki				
<i>p. podstawowy</i>	---	93,00	74,63	62,67
<i>p. rozszerzony</i>		---	61,38	47,73

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu

Biorąc pod uwagę wyniki egzaminów z roku szkolnego 2013/2014 oraz 2014/2015 widać wyraźną poprawę wyników egzaminu gimnazjalnego w Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie szczególnie w części z języka angielskiego poziom rozszerzony, części matematyczno-przyrodniczej oraz humanistycznej – historia. Jedynie w przypadku egzaminu z języka polskiego i języka niemieckiego nastąpił spadek średniego wyniku dla szkoły.

Natomiast w przypadku Publicznego Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie we wszystkich częściach egzaminu gimnazjalnego w roku 2015 nastąpił spadek w porównaniu do wyników egzaminu gimnazjalnego w 2014 roku. W związku z pogorszeniem się wyników z egzaminu gimnazjalnego w Zespole Szkół w Świerczynie Kuratorium Oświaty w Szczecinie poleciło szkole opracowanie programu poprawy efektywności kształcenia w zakresie przedmiotów przyrodniczych i w zakresie historii oraz wiedzy o społeczeństwie.

Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące liczby dzieci, które kończyły szkołę gimnazjalną ze średnią arytmetyczną ocen powyżej 4,75 oraz liczbę laureatów olimpiad i innych konkursów

Tabela 8. Liczba dzieci ze średnią arytmetyczną ocen powyżej 4,75 oraz liczba laureatów olimpiad i innych konkursów w Szkołach Gimnazjalnych w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wierzchowie						
Świadectwa z „czerwonym paskiem”	29	13	9	7	5	5
Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. 1 WDK w Świerczynie						
Świadectwa z „czerwonym paskiem”	2	1	2	2	2	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

3.4. Szkolnictwo ponadgimnazjalne

Na terenie gminy nie znajdują się żadne placówki prowadzące działalność edukacyjną na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej.

3.5. Dowóz uczniów

W wyniku zorganizowanego przez gminę przetargu nieograniczonego dowóz uczniów szkół zlokalizowanych na terenie Gminy Wierzchowo realizowany jest w oparciu o tabor spółki, w której gmina Wierzchowo jest jednym z właścicieli – PKS Złocieniec Sp. z o.o.

Dowóz dotyczy wszystkich szkół zlokalizowanych na terenie całej gminy. W 2014r. z usług dowodu korzystało 215 uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Wierzchowo. Ponadto Gmina zwróciła pieniądze rodzicom dwójki dzieci, które były dowożone do szkół z wykorzystaniem prywatnych samochodów.

Tabela 9. Dowóz dzieci do szkół w Gminie Wierzchowo w 2014 roku

Wyszczególnienie		2013/ 2014	Nakłady (w zł)
L.p.	Uczniowie:		
1.	Niepełnosprawni dowożeni	11	52491,39
2.	Zamieszkujący w znacznym oddaleniu od szkoły - dowożeni	197	135012,37
3.	Dzieci dowożone samochodem prywatnym	2	3149,42
4.	Dzieci dowożone z Wierchówka i Jodłowa	7	4130,30
Razem dowożeni:		217	194783,48

Źródło: Urząd Gminy Wierzchowo

3.6. Wnioski i wyzwania

Wszeczhronna analiza uwarunkowań funkcjonowania oświaty w gminie Wierzchowo wskazuje między innymi na konieczność częściowej restrukturyzacji sieci szkół w gminie.

Analiza sfery edukacji w Gminie Wierzchowo pozwala na wskazanie następujących czynników pozytywnych:

- Dobrze wyposażone placówki oświaty na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Zidentyfikowanymi czynnikami negatywnymi w gminie Wierzchowo są:

- Spadająca liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych zlokalizowanych na terenie Gminy;
- Pogorszenie się wyników egzaminu gimnazjalnego w Gimnazjum w Świerczynie;
- Przedszkole w miejscowości Wierzchowo zlokalizowane jest w mieszkaniu w bloku i ponadto nie posiada własnego ogrodzonego placu zabaw.

Wyzwaniami stojącymi przed Gminą Wierzchowo w celu poprawy poziomu edukacji są:

- Konieczność przeprowadzenia restrukturyzacji sieci placówek oświatowych w Gminie w związku ze spadającą liczbą uczniów;
- Modernizacja boiska szkolnego zlokalizowanego przy Zespole Szkół w Świerczynie;
- Zmiany w rozkładzie jazdy autobusów PKS pozwalające uczniom Zespołu Szkół w Świerczynie korzystać z obiektów sportowych zlokalizowanych w innych miejscowościach w Gminie;
- Konieczność wybudowania przedszkola w miejscowości Wierzchowo wraz z ogrodzonym placem zabaw dla podopiecznych.

4. Kultura

Sfera działalności kulturowej Gminy Wierzchowo obejmuje:

- działalność Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Turystyki (GOKSiT),
- działalność Biblioteki Publicznej w Wierzchowie,
- aktywność organizacji pozarządowych,
- obiekty zabytkowe.

GOKSiT jest samorządową instytucją kultury, zajmującą się m.in. organizacją imprez artystycznych, rozrywkowych i turystycznych, spektakli, wystaw, przeglądów, festiwali, prowadzenie współpracy kulturalnej z Gminą Henstedt-Ulzburg, jak również współdziałanie z organizacjami społecznymi z terenu gminy.

Podstawowym obiektem przeznaczonym na działalność kulturalną jest siedziba Ośrodka Kultury ma w swojej opiece sale wiejskie w miejscowościach: Wierzchowo, Żabinek, Osiek Drawski, Świerczyna, Sośnica, Otrzep, Wielboki, Nowe Łaski. GOKSiT prowadzi również stałe zajęcia dla mieszkańców Gminy, m.in. taniec nowoczesny i aerobik.

Drugą istotną instytucją kultury w Gminie jest Biblioteka Publiczna. Siedziba główna zlokalizowana jest przy ul. Długiej 29 w Wierzchowie, oprócz tego działa filia biblioteki w Świerczynie. Biblioteka zatrudnia 3 bibliotekarzy, 1 księgową (0,25 etatu) oraz 1 pracownika gospodarczego (0,5 etatu).

Tabela 10. Wskaźniki biblioteczne na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2010-2014

	Jedn. miary	2010	2011	2012	2013	2014
biblioteki i filie	obiekt	2	2	2	2	2
pracownicy bibliotek	osoba	5	5	5	5	5
ludność	osoba	4 494	4 427	4 427	4 426	4 484
księgozbiór	wol.	22 511	22 941	23 688	24 271	24 767
ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	2 247	2 214	2 214	2 213	2 242
czytelnicy w ciągu roku	osoba	895	857	650	709	771
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	5 066	5 179	5 358	5 551	5 683
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	200	194	147	162	178
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	19	15	15	14	14
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	16 888	15 232	11 831	10 880	11 760

Źródło: Dane Biblioteki Publicznej w Wierzchowie, Bank Danych Lokalnych.

Na kształtowanie się sfery kulturalnej w Wierzchowie znaczący wpływ ma również aktywność organizacji pozarządowych, wśród których znajdują się:

- Zespół Ludowy „Sami Swoi” z Żabinka;
- Stowarzyszenie Centrum Aktywności Lokalnej;

- Klub Honorowych Dawców Krwi;
- Koło Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów;
- Ochotnicze Straże Pożarne w Świerczynie, Wierzchowie i Żabinku;
- Stowarzyszenie „Nasza Świerczyna”.

Opisując sferę kulturową nie można pominąć obiektów zabytkowych na terenie Gminy, takich jak:

- Kościół filialny p.w. Św. Antoniego w Osieku Drawskim zbudowany w konstrukcji ryglowej z XVII wieku;
- Kościół z XVIII wieku p.w. św. Stanisława w Żabinku;
- Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha w Wierzchowie z XIX w.

oraz innych obiektów o wartości historycznej i artystycznej. Do nich możemy zaliczyć:

- budynek dworu w Świerczynie;
- park w Wielbokach o zachowanym układzie historycznym;
- zespół budynków dworca w Wierzchowie;
- zespół budynków folwarcznych i stary park w Osieku Drawskim;
- obora w Żabnie;
- budynek młyna i gorzelni w Wierzchowie;
- zagrody w Nowych Laskach;
- zespół zabudowy szachulcowej w Wielbokach.

Również wiele z cmentarzy z obszaru gminy Wierzchowo znajduje się w rejestrze Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków w Szczecinie w Delegaturze w Koszalinie.

Wnioski i wyzwania

Atutami sfery kulturowej Gminy Wierzchowo są:

- działalność GOKSiT oraz jego zmodernizowana siedziba;
- stała oferta zajęć skierowana do mieszkańców;
- liczne zabytki i obiekty historyczne.

Jednocześnie należy wziąć pod uwagę następujące problemy:

- brak form aktywności kulturalnej oferowanej mieszkańcom w godzinach popołudniowych;
- niewielka aktywność mieszkańców w formie organizacji pozarządowych związanych ze sferą kultury.

Zauważalny jest również wzrost liczby czytelników w latach 2013-2014, choć wciąż jest to mniejsza ilość niż w roku 2010.

5. Sport i rekreacja

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki ma wpływ także na kształtowanie się sfery sportu i rekreacji.

Na terenie gminy Wierzchowo znajdują się cztery boiska piłkarskie:

- stadion piłkarski przy Lasku Arkońskim w Wierzchowie;
- Orlik w Wierzchowie (ul. Długa 26a) – boisko piłkarskie, kort tenisowy/boisko do koszykówki lub siatkówki;
- stadion piłkarski w Świerczynie;
- boisko w Sośnicy.

Ponadto na terenie gminy znajdują się trzy siłownie zewnętrzne, 12 placów zabaw oraz hala widowiskowo-sportowa. Hala została oddana do użytku w 2006 r. Z sali oraz siłowni mogą korzystać wszyscy mieszkańcy.

Sfera sportu w Gminie jest także kształtowana poprzez działalność klubów sportowych:

- Klub Sportowy MLKS Kolejarz KPPD S.A. Wierzchowo – 50 członków;
- Klub Sportowy LKS Drzewiarz Świerczyna – 50 członków;
- Uczniowski Klub Sportowy „Lider” przy Zespole Szkół w Świerczynie;
- Wierzchowska Szkołka Unihokeja działająca w ramach Stowarzyszenia Centrum Aktywności Lokalnej przy Gimnazjum w Wierzchowie.

Szczególnie działalność ostatniego z tych klubów ma duże znaczenie dla sfery sportu w Gminie, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Wierzchowska Szkołka Unihokeja (WSU) promuje Gminę Wierzchowo w najodleglejszych zakątkach kraju. Jako jedyny klub sportowy z powiatu drawskiego występowała w ekstraklidze Mężczyzn, a obecnie występuje w Mistrzostwach Polski w młodszych kategoriach wiekowych. W roku 2014 młodzicy z WSU Wierzchowo zdobyli tytuł Mistrza polski. Mężczyźni i Kobiety reprezentują Gminę Wierzchowo w Wojewódzkiej Lidze Unihokeja. WSU nie zaniedbuje pracy z najmłodszymi adeptami unihokeja w gminie i powiecie. Organizują imprezy o zasięgu międzynarodowym i ogólnopolskim. Jest inicjatorem Pucharu Województwa Zachodniopomorskiego w kategorii młodzików, młodziczek, juniorów młodszych i junierek młodszych.

W 2014 roku WSU Wierzchowo osiągnęło następujące sukcesy:

- 1) **Juniorzy Starsi** - I miejsce w grupie i awans do Półfinałów Mistrzostw Polski, III miejsce w Półfinałach Mistrzostw Polski w Siedlcu i awans do Finału B Mistrzostw Polski, II miejsce w Finale B Mistrzostw Polski w Swarzędzu a 6 miejsce w kraju,
- 2) **Juniorzy Młodszy** - I miejsce w grupie i awans do Półfinałów Mistrzostw Polski, III miejsce w Półfinałach Mistrzostw Polski w Kębłowie, awans do Finału A mistrzostw Polski, V miejsce w Finałach Mistrzostw Polski w Babimoście,
- 3) **Juniorki Młodsze** - III miejsce w grupie i awans do Półfinałów Mistrzostw Polski, VI miejsce w Półfinałach Mistrzostw Polski w Orzyszu, awans do Finałów B Mistrzostw Polski, III miejsce w Finale B Mistrzostw Polski w Dźwirzynie (8 miejsce w kraju)
- 4) **Młodzicy** - II miejsce w grupie i awans do Półfinałów Mistrzostw Polski, III miejsce w Półfinałach Mistrzostw Polski w Orzyszu, awans do Finału A Mistrzostw Polski, MISTRZOSTWO POLSKI MŁODZIKÓW w Orzyszu, I miejsce w IV Ogólnopolskim Turnieju Unihokeja Juniorów Młodszych „Pomerania Cup 2015”, III miejsce w IV

Regionalnym Turnieju Unihokeja Młodzików „Mikołajek Cup 2015”, Trener WSU Wierzchowo Piotr Augustyniak został trenerem Reprezentacji Polski Juniorek U-19

W rozgrywkach szkolnych zawodnicy WSU Wierzchowo reprezentujący Szkołę podstawową i Gimnazjum w Wierzchowie zdobyli:

- Złoty medal Wojewódzkich Igrzysk Młodzieży Szkolnej Chłopców
- Srebrny medal Wojewódzkiej Gimnazjady Dziewcząt

Z kolei działalność Uczniowskiego Klubu Sportowego „Lider” w Świerczynie przyczyniła się do popularyzacji siatkówki oraz lekkiej atletyki w Gminie Wierzchowo. W 2014 roku członkowie UKS „Lider” odnieśli następujące sukcesy sportowe:

- I miejsce w Metaltech lidze siatkówki dziewcząt;
- I miejsce w Pucharze Polski Północnej w klasyku;
- I miejsce w Pucharze Polski Północnej w biegu sprinterskim;
- 12 medali w tym 6 złotych w rozgrywkach sportowych w ramach ogólnopolskiego zjazdu Mini Emaus w Mszanie Dolnej;
- VIII miejsce w finale Wojewódzkiego Turnieju Mini Volley Cup;
- Bardzo wysokie (I) miejsca w lekkoatletyce w zawodach powiatowych.

Do najważniejszych imprez sportowych organizowanych w Gminie należą mecze o puchar Wójta Gminy Wierzchowo. Duże znaczenie mają również rozrywki lig piłki nożnej, w których uczestniczą dwa kluby z Gminy Wierzchowo:

- Klub Sportowy MLKS Kolejarz KPPD S.A. Wierzchowo, który w sezonie 2015/2016 gra w Lidze Okręgowej - gr. Koszalin Płd.;
- Klub Sportowy LKS Drzewiarz Świerczyna, który występuje w tej samej klasie rozgrywkowej co klub Kolejarz Wierzchowo.

Wnioski i wyzwania

Gmina dysponuje wystarczającym zapleczem w postaci obiektów sportowych, jednak formy aktywności oferowane mieszkańcom są mało różnorodne.

6. Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy Wierzchowo potrzeby mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia zabezpieczane są przez następujące podmioty:

- aptekę w Wierzchowie;
- dwa gabinety dentystyczne;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej ESKULAP (Wierzchowo, ul. Długa 43).

Na terenie Gminy znajduje się również Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego w Wierzchowie (Wierzchowo, ul. Szkolna 8).

Tabela 11. Wybrane dane w zakresie ochrony zdrowia w Gminie Wierzchowo

	2011	2012	2013	2014
porady lekarskie ogółem	18 375	16 598	16 302	21 418
praktyki lekarskie na wsi	0	0	0	1
placówki niepubliczne	1	1	1	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Wnioski i wyzwania

Całość opieki zdrowotnej w Gminie stanowią podmioty niepubliczne. W roku 2014 w porównaniu do lat poprzednich mieszkańcy znacznie częściej korzystali z porad lekarskich (wzrost o ponad 30%) – można więc stwierdzić, iż istniało zapotrzebowanie na rozszerzenie sfery ochrony zdrowia z Gminie.

7. Pomoc społeczna

Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej w Gminie Wierzchowo odpowiada Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Od sierpnia 2000 roku ośrodek znajduje się w Wierzchowie przy ulicy Parkowej 5a. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzchowie zatrudnia 12 pracowników.

Z powodu niskich dochodów, a także splotu niekorzystnych okoliczności pewna część mieszkańców gminy ubiega się o pomoc ze strony gminnego ośrodka pomocy społecznej. Z pomocy społecznej każdego roku korzysta około 200 rodzin (i liczbę tę można przynajmniej od 2010 roku uznać za stałą), w skład, których wchodzi zawsze około 700-800 osób. Udzielane im świadczenia sięgają wartości około 3 tysięcy złotych rocznie (co oznacza nieco ponad 800 zł na 1 osobę).

Odniesienie liczby beneficjentów pomocy społecznej do całkowitej liczby mieszkańców gminy wskazuje, jaka część z nich jest niesamodzielna w zaspokajaniu potrzeb oraz przewycięzaniu trudności – niezależnie od tego czy problemy występują stale czy okresowo (a nawet jednorazowo). Wskaźnik zależności od pomocy społecznej w latach 2008-2009 był wyraźnie wyższy niż w latach następnych. Dwukrotnie niższe wskaźniki dla lat 2010-2014 charakteryzowały się lekką tendencją spadkową, aby w ostatnich latach – 2012/2014 przybrać wartości koncentrujące się wokół 16%. Oznacza to, że w sytuacjach wymagających stałego lub okresowego wspomaganie ze strony wspólnoty (gminy) znajduje się więcej niż co dziesiąty mieszkaniec gminy, i jest to wielkość dotycząca rokrocznie nie tylko tej samej liczby mieszkańców, ale w dużej mierze także stale tych samych mieszkańców.

Tabela 12. Beneficjenci pomocy społecznej i udzielone świadczenia

Rok	Beneficjenci pomocy społecznej		Kwota udzielonych świadczeń w ramach zadań własnych gminy (zł)	Średnia kwota świadczenia	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach		Na rodzinę	Na 1 osobę
2008	332	1318	455 367	1 371,59	345,50
2009	260	1455	464 458	1 786,38	319,22

2010	220	822	611 706	2 780,48	744,17
2011	229	843	516 124	2 253,82	612,25
2012	198	752	550 745	2 781,54	732,37
2013	202	710	615 342	3 046,25	866,68
2014	201	712	605 660	3 013,23	850,65

Źródło: Wydział Spraw Społecznych, Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki, obliczenia własne

Wnioski i wyzwania

Więcej niż co dziesiąty mieszkaniec gminy znajduje się każdego roku w sytuacji wymagającej uciekania się do pomocy i wsparcia ze strony wspólnoty. Zbiorowość beneficjentów pomocy społecznej jest w zasadzie stała, zarówno w swoim wymiarze ilościowym, jak i w swoim składzie osobowym. Z reguły są to te same rodziny i te same jednostki,. Również powody udzielania pomocy pozostają te same i są związane przede wszystkim z przyczynami strukturalnymi – bezrobociem i ubóstwem. Zwraca jednak uwagę coraz większa liczba rodzin (i jednostek) wymagających pomocy z uwagi na długotrwałe choroby i niepełnosprawność. Stawia to nowe zadania nie tylko przed gminną polityką społeczną, ale także polityką rynku pracy (niezdolność do podjęcia zatrudnienia) oraz polityką ochrony i profilaktyki zdrowia.

8. Bezpieczeństwo

Nad bezpieczeństwem publicznym w Gminie Wierzchowo opiekę sprawują następujące służby:

- Posterunek Policji w Wierzchowie;
- Straż Gminna w Wierzchowie;
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Wierzchowie, Świerczynie i Żabinku.

8.1. Posterunek Policji w Wierzchowie

Za stan bezpieczeństwa w Gminie Wierzchowo odpowiada Posterunek Policji w Wierzchowie, który zajmuje się prewencją, wykrywaniem i ściganiem przestępstw.

Tabela 13. Liczba wykroczeń zanotowanych przez Policję w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sporządzone wnioski o ukaranie	43	35	38	35	37	38
Mandaty karne	100	266	190	93	63	102
Razem wykroczenia	143	301	228	128	100	140

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo

Ogólnie w latach 2009 – 2014 Posterunek Policji w Wierzchowie zanotował 1040 wykroczeń popełnionych na terenie Gminy z czego najwięcej 301, zanotowanych zostało w roku 2010. W kolejnych latach ilość wykroczeń spadała osiągając poziom 140 w roku 2014 co oznacza spadek o 54% względem rekordowego 2010 roku.

Tabela 14. Liczba wykrytych przestępstw popełnionych na terenie gminy Wierzchowo w latach 2009 – 2014.

Rodzaj popełnionego przestępstwa	Ilość wykrytych przestępstw
przeciwko mieniu (art. 278 – 295 Kodeksu Karnego)	176
przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (art. 232-247)	82
przeciwko porządkowi publicznemu (art. 252-264)	4
przeciwko wiarygodności dokumentów (art. 270-277)	4
przeciwko obrotowi gospodarczemu (art. 296-309)	0
przeciwko czci i nietykalności cielesnej (art. 212-217)	1
przeciwko osobom wykonującym pracę zarobkową (art. 218-221)	1
przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego (art. 222-231)	60
przeciwko rodzinie i opiece (art. 206-211)	26
przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości (art. 197-205)	4
przeciwko wolności (art. 169-189)	2
Przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (art. 173-180)	213
Przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu (art. 163-172)	4
Przeciwko życiu i zdrowiu (art. 148-162)	40
Suma:	617

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wierzchowo.

Szczegółowa analiza danych dotyczących wykrywalności popełnionych przestępstw na terenie gminy Wierzchowo w latach 2009 – 2014 wskazuje, że większość przestępstw stanowią przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (213 zdarzeń) co stanowi 34% wszystkich zarejestrowanych w gminie zdarzeń. Na drugim miejscu znajdują się przestępstwa przeciwko mieniu – (176 zdarzeń). Następne w kolejności są przestępstwa:

- przeciwko wymiarowi sprawiedliwości (82 zdarzeń);
- przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego (60 zdarzeń);
- przeciwko życiu i zdrowiu (40 zdarzeń);
- przeciwko rodzinie i opiece (26 zdarzeń).

W pozostałych kategoriach zarejestrowano poniżej 10 zdarzeń w latach 2009 – 2014.

Posterunek Policji w Wierzchowie we współpracy ze strażą gminną prowadził również szereg akcji prewencyjno-informacyjnych na terenie gminy min.:

- Akcja „Trzeźwy Poranek,,, „Akcja „Fotelik”, „Bezpieczne Ferie Zimowe”, „Bezpieczny Senior,,, „Bezpieczne Wakacje”;
- Spotkania z młodzieżą w Gimnazjum w Wierzchowie i Świerczynie, w Szkole Podstawowej klasy I-VI;
- Spotkania ze społecznością lokalną w świetlicach wiejskich;
- Spotkania w przedszkolu w Wierzchowie i Świerczynie, które dotyczyły szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

8.2. Straż Gminna w Wierzchowie

Straż Gminna umiejscowiona jest w strukturze Urzędu Gminy Wierzchowo. Jest samodzielnym stanowiskiem. Na stanowisku strażnika gminnego zatrudniona jest 1 osoba. Działania Straży Gminnej ukierunkowane są na poprawę porządku publicznego, podniesienie poczucia bezpieczeństwa wśród społeczności lokalnej oraz sprawnego reagowania na wszelkie sygnały o zagrożeniach.

W latach 2009 – 2014 Straż Gminna zanotowała 120 wykroczeń z czego 65 zakończonych zostało pouczeniem, natomiast w przypadku pozostałych 55 wystawione zostały mandaty.

Straż Gminna wspomaga działalność prewencyjną prowadzoną przez Posterunek Policji w Wierzchowie poprzez zaangażowanie się w organizowane akcje oraz udział w spotkaniach z młodzieżą szkolną i mieszkańcami gminy.

8.3. Ochotnicza Straż Pożarna w Gminie Wierzchowo

Na terenie Gminy Wierzchowo funkcjonują trzy jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, którymi są:

- OSP w Wierzchowie, która jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (KSRG) w Powiecie Drawskim;
- OSP w Świerczynie, która jest włączona do KSRG;
- OSP w Żabinku, która nie jest włączona do KSRG.

Tabela 15. Zdarzenia ogółem wymagające interwencji OSP w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Pożary	14	35	35	23	17	14
Zagrożenia miejscowe	23	9	13	17	15	8
Fałszywe alarmy	0	0	0	2	0	0
Wykroczenia razem	37	44	48	40	32	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Drawsku Pomorskim o stanie bezpieczeństwa powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej w 2013 roku oraz danych Urzędu Gminy Wierzchowo.

W badanym okresie najczęściej pożarów odnotowano na terenie gminy w latach 2010 i 2011. W latach następnych natomiast ilość zdarzeń znacznie spadła.

Głównymi przyczynami powstawania pożarów w Gminie Wierzchowo w 2014 roku były:

- Nieostrożność osób przy posługiwaniu się ogniem otwartym (37% wszystkich pożarów);
- Nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych (21%),
- Podpalenia (umyślne) w tym akty terroru (21% wszystkich przypadków występowania pożarów).

Blisko 40% wszystkich interwencji podjętych przez OSP w Gminie Wierzchowo dotyczyło zagrożeń miejscowych. Spośród podjętych interwencji najczęściej dotyczyło:

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

- likwidacji gniazd owadów stwarzających zagrożenie,
- eliminacja skutków zdarzeń pogodowych (silny wiatr, intensywne opady i inne),
- niezachowania zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu.

Jednostki OSP w Wierzchowie i Świerczynie wpisane są do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, jednostka OSP w Żabinku natomiast nie jest częścią KSRG. Wyposażenie Jednostek OSP przedstawiono w tabelach poniżej.

Tabela 16. Samochody pożarnicze w Gminie Wierzchowo

L.p.	Nazwa Jednostki	Marka podwozia	Rodzaj	Rok produkcji	Lata eksploatacji
1	OSP Wierzchowo	MAN TGM 13.290	GBA 3,5/28	2014	1
		Mercedes-Benz LAF 1113	GBA-Rt 1,6/16	1975	40
		Mercedes Sprinter	SBus	1988	1
2	OSP Świerczyna	Star P-244L	GBM-2,5/16	1976	39
		Star A200	GBM-2,5/8	1989	26
3	OSP Żabinek	Żuk	GLM 8	1980	35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Drawsku Pomorskim o stanie bezpieczeństwa powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej w 2013 roku oraz danych Urzędu Gminy Wierzchowo.

Tabela 17. Wyposażenie jednostek OSP w podstawowy sprzęt gaśniczy

Nazwa Jednostki	Rodzaj i stan wyposażenia								
	Sprzęt hydrauliczny	Motopompy stacyjne	Motopompy pływające	Piła do drewna/betonu i stali	Torby medyczne	Agregat prądowy	Turbowentylator	Rodzaj środków łączności	
								Radiotelefon przewodowy	Radiotelefon Nasobny
OSP Wierzchowo	1	2	2	4	2	2	1	2	8
OSP Świerczyna	1	2	2	1	1	1	1	2	4
OSP Żabinek	0	2	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Drawsku Pomorskim o stanie bezpieczeństwa powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej w 2013 roku oraz danych Urzędu Gminy Wierzchowo.

Tabela 18. Stan wyposażenia osobistego ratowników

Nazwa Jednostki	Rodzaj i stan wyposażenia								
	Hełm	Pas bojowy z zatrzaśnięciem	Ubranie specjalne	Kominarka niepalna	Buty specjalne	Rękawice specjalne	Aparaty do ODO	Maski ODO	Sygnalizator bezruchu
OSP Wierzchowo	26	26	26	26	26	26	8	4	8

OSP Świerczyna	15	15	15	15	15	15	4	4	4
OSP Żabinek	14	14	14	14	14	14	0	0	0
łącznie w Gminie	55	55	55	55	55	55	12	8	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Komendanta Powiatowego Państwowej Straży Pożarnej w Drawsku Pomorskim o stanie bezpieczeństwa powiatu w zakresie ochrony przeciwpożarowej w 2013 roku oraz danych Urzędu Gminy Wierzchowo

Według danych uzyskanych z Urzędu Gminy Wierzchowo stan osób uprawnionych do działań ratowniczych kształtował się następująco:

- OSP Wierzchowo – 54 członków z czego 26 posiada podstawowe przeszkolenie strażaków ochotników I oraz II stopnia;
- OSP Świerczyna – 33 członków z czego 24 posiada podstawowe przeszkolenie strażaków ochotników I oraz II stopnia;
- OSP Żabinek – 15 członków z czego wszyscy posiadają podstawowe przeszkolenie I stopnia oraz 3 strażaków posiada przeszkolenie II stopnia.

Wszystkie Jednostki OSP w Gminie Wierzchowo włączone są do zintegrowanego systemu powiadamiania o zagrożeniach. W razie wystąpienia poważnych zdarzeń na zasadzie wzajemnej pomocy korzystają ze wsparcia Ochotniczych Straży Pożarnych Powiatu Drawskiego.

9. Rynek pracy

9.1. Zasoby ludzkie – aktywność zawodowa

Gmina Wierzchowo zamieszkiwana jest przez około 4,5 tysiąca mieszkańców. Więcej niż połowa z nich (65%) znajduje się w wieku produkcyjnym (tzn. mężczyźni w wieku 18-65 lat, w przypadku kobiet jest to wiek do 60 lat). W okresie lat 2007-2014 całkowita liczba ludności gminy spadła o 146 osób (96,8%), ale liczba ludności w wieku produkcyjnym spadła w mniejszym stopniu bo o 107 osób (96,3%). Liczba mężczyzn w wieku produkcyjnym pozostawała przez lata 2007-2014 w zasadzie bez zmian – zmniejszyła się jedynie o 11 osób. Bardziej znacząco spadła liczba kobiet w wieku produkcyjnym – o 96, co oznacza, iż w roku 2014 liczba takich kobiet stanowiła zaledwie 92,7% liczby z 2007 roku. W roku 2007 wśród możliwych kandydatów do pracy (osób w wieku produkcyjnym) znajdowało się 45,1% kobiet, w roku 2014 stanowiły one 43,5% ogólnego zasobu osób zdolnych (z racji wieku) do podjęcia lub kontynuowania pracy. Struktura zbiorowości osób w wieku produkcyjnym zmienia się, a zmiany te muszą być uwzględniane przy planowaniu wszelkich posunięć odnoszących się do działań na rynku pracy. Staje się on w coraz większym stopniu rynkiem, na którym obecni są raczej mężczyźni niż kobiety. Udział liczby mężczyzn zdolnych do podjęcia pracy pozostaje stale o 10 punktów procentowych większy niż ma to miejsce w przypadku zbiorowości kobiet.

Tabela 19. Całkowita liczba ludności i liczba ludności w wieku produkcyjnym w podziale na płeć

Rok	Liczba ludności			W tym w wieku produkcyjnym			Odsetek osób w wieku produkcyjnym wśród		
	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
2007	4504	2205	2299	2924	1320	1604	64,9	59,9	69,8
2008	4507	2215	2292	2935	1327	1608	65,1	59,9	70,2
2009	4458	2195	2263	2945	1325	1620	66,1	60,4	71,6
2010	4444	2168	2276	2944	1304	1640	66,2	60,1	72,1
2011	4430	2174	2256	2914	1294	1620	65,8	59,5	71,8
2012	4421	2154	2267	2888	1265	1623	65,3	58,7	71,6
2013	4372	2128	2244	2868	1249	1619	65,6	58,7	72,1
2014	4358	2134	2224	2817	1224	1593	64,6	57,4	71,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych, obliczenia własne

Sytuacja zmienia się jednakże jeśli wziąć pod uwagę liczby ludności w wieku produkcyjnym mobilnym tzn. w wieku 18-44 lat. Uwidacznia się wtedy liczebna przewaga kobiet. Ma to pewne znaczenie dla procesów zachodzących na rynku pracy i na możliwych kierunkach lokalnej polityki rynku pracy. Kobiety, choć stanowią mniejszą część osób w wieku produkcyjnym, tworzą prawie równie liczebną zbiorowość osób najłatwiej poddających się procesom zmiany pracy, nabywania nowych umiejętności, przekwalifikowywania się itp.

Tabela 20. Liczba ludności w wieku produkcyjnym mobilnym i niemobilnym w podziale na płeć

Rok	Liczba ludności w wieku produkcyjnym mobilnym			W tym w wieku produkcyjnym niemobilnym			Odsetek osób w wieku produkcyjnym mobilnym wśród		
	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
2009	1722	803	919	1223	522	701	58,5	60,6	56,7
2010	1708	790	918	1236	514	722	58,0	60,6	56,0
2011	1688	792	896	1226	502	724	57,9	61,2	55,3
2012	1681	784	897	1207	481	726	58,2	62,0	55,3
2013	1688	786	902	1180	463	717	58,9	62,9	55,7
2014	1663	772	891	1154	452	702	59,0	63,1	55,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych, obliczenia własne.

9.2. Bezrobocie

W latach 2007-2015 (czerwiec) liczba osób zarejestrowanych w urzędzie pracy, a zamieszkujących gminę charakteryzowała się gwałtownymi wzrostami – zawsze do pewnego poziomu, aby następnie maleć do innego, równie stałego poziomu. W latach 2007 oraz 2012-2013 liczba bezrobotnych przekroczyła wielkość 400 osób, a wskaźnik bezrobocia wynosił 14-16%. W latach następnych liczba bezrobotnych powoli spadała, z najniższymi stanami zanotowanym w latach 2008 i 2015 - nieco więcej niż 300 osób i wskaźnikiem w wysokości 11-12%. W momentach granicznych – w 2007 roku i w czerwcu 2015 roku liczba osób bezrobotnych jest o 133 mniejsza (71,5%). Wskaźnik bezrobocia w czerwcu 2015 roku, obok wskaźnika z grudnia 2008 roku jest najniższy w przeciągu ostatnich 9 lat. Bezrobocie dotyczące nieco więcej niż co dziesiątego zdolnego (nominalnie, z uwagi na znajdowanie się w wieku produkcyjnym) mieszkańca gminy, a przy tym wciąż charakteryzujące się tendencją malejącą znamionuje pewne ustabilizowanie się procesów zachodzących na rynku pracy. Nie oznacza to jednak całkowitego zażegnania niebezpieczeństwa dezaktywizacji zawodowej, nawet jeśli ma ono charakter pojawiającego się cyklicznie a nie endemicznie. Wielkości związane z wysokością bezrobocia wskazują z jednej strony na utrwalanie się liczby miejsc pracy i brak zagrożeń znaczącą liczbą zwolnień, z drugiej jednak strony wskazują na niemożność wchłonięcia dodatkowych kandydatów na nowe miejsca pracy, które nie powstają w zadowalających ilościach.

Liczba kobiet znajdujących się w wieku produkcyjnych i nominalnie zdolnych i gotowych do podjęcia pracy nieustannie się zmniejsza, choć w dalszym ciągu stanowią one niewielką większość w zbiorowości osób pozostających bez pracy. W latach 2007-2014 zmniejszyła się ona o 96 osób. W tym czasie liczba mężczyzn w wieku produkcyjnym pozostających bez pracy pozostała bez większych zmian - zmniejszyła się jedynie o 2 osoby. Mimo tego wskaźnik bezrobocia wśród kobiet zawsze był i jest wyższy niż wskaźnik bezrobocia wśród mężczyzn, w niektórych latach poziom bezrobocia był wśród kobiet nawet dwa razy wyższy niż poziom bezrobocia wśród mężczyzn. Rynek pracy w gminie jest rynkiem pracy w większym stopniu otwartym dla mężczyzn niż dla kobiet, a wynika to zarówno z ich większej obecności w kręgu pracy (liczba potencjalnych kandydatów), jak i z większej możliwości znalezienia pracy (mniejsza liczba bezrobotnych).

Tabela 21. Liczba bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia

Rok	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	W tym kobiety	Odsetek kobiet wśród bezrobotnych	Wskaźnik bezrobocia
2007	467	299	64,0	16,0
2008	332	186	56,0	11,4
2009	397	218	54,9	13,5
2010	391	223	57,0	13,4
2011	392	220	56,1	13,4
2012	430	239	55,6	14,8
2013	402	211	52,5	13,9

2014	382	216	56,5	13,3
2015*	334	187	56,0	11,9

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie

*Dane z czerwca br.

Tabela 22. Bezrobocie wśród kobiet i mężczyzn

Rok	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych		Odsetek bezrobotnych	
	Kobiet	Mężczyzn	Wśród kobiet	Wśród mężczyzn
2007	299	168	22,7	10,5
2008	186	146	14,0	9,1
2009	218	179	16,5	11,0
2010	223	168	17,1	10,2
2011	220	172	17,0	10,6
2012	239	191	18,9	11,8
2013	211	191	16,9	11,8
2014	216	166	17,6	10,4

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, obliczenia własne

Kategorie bezrobotnych – wiek, wykształcenie, długotrwałość pozostawania bez pracy

Bliższa analiza danych zgromadzonych przez służby zatrudnienia i odzwierciedlających stany z okresu 2007-2015 pozwala wskazać zjawiska, które wymagają działań interwencyjnych na rynku pracy wobec konkretnych kategorii osób bezrobotnych.

W pierwszym rzędzie zwraca uwagę znaczący wzrost wśród bezrobotnych liczby osób z najmłodszych grup wiekowych tj. do 24 roku życia. W liczbach bezwzględnych jest to przyrost zaledwie o 6 osób (2007- czerwiec 2015), w liczbach względnych jednak jest to przyrost aż o 8,4 punktów procentowych (wzrost udziału z 16,5% do 24,9%). Przyczyną jest to, że na zjawisko to nakłada się inny proces, tym razem zasługujący na miano korzystnego. Zmniejsza się liczebność osób rejestrujących się jako bezrobotne, a będących w wieku 25-34 lata. Liczebność tej kategorii bezrobotnych zmniejszyła się w czerwcu 2015 o 59 osób (a udział całej zbiorowości bezrobotnych zmniejszył się o 7,4 punktów procentowych) w porównaniu z grudniem 2007 roku. Oznacza to jednak, że najmłodsi uczestnicy rynku pracy mają znaczne trudności z pojawieniem się nań i zdobyciem swojego miejsca, zwłaszcza trwałego. Problemy związane z debiutem na rynku pracy, po ukończeniu szkół jawią się w tym przypadku jako istotne wyzwanie dla lokalnej polityki zatrudnienia. Pozostałe kategorie wiekowe zachowały w zasadzie swoje udziały liczebne w zbiorowości osób pozostających bez pracy. Zmniejszyła się jednak, i to znacząco, liczebność bezrobotnych w wieku 45-54 lat, co jest kolejnym korzystnym zjawiskiem. Jeśli osoby z tej kategorii wiekowej nie znajdują zatrudnienia mogą przesunąć się do grupy długotrwałe bezrobotnych, jako że szanse na znalezienie pracy radykalnie maleją wraz z upływającymi latami życia. Najstarsza grupa bezrobotnych – powyżej 55 roku życia nie jest jednak bardzo licznie

reprezentowana. Patrząc na liczby ujawniane przez oficjalne rejestry bezrobotnych najważniejsze problemy rynku pracy w gminie są związane z wejściem nań ze strony młodych pokoleń

Tabela 23. Zarejestrowani bezrobotni według grup wieku

Rok	Liczba bezrobotnych w wieku (lata)					Odsetek bezrobotnych w wieku (lata)				
	Do 24	25-34	35-44	45-54	55 i więcej	Do 24	25-34	35-44	45-54	55 i więcej
2007	77	120	96	138	36	16,5	25,7	20,6	29,6	7,7
2008	54	87	77	92	24	16,3	26,2	23,2	27,7	7,2
2009	88	109	77	96	27	22,2	27,5	19,4	24,2	6,8
2010	78	106	77	97	33	19,9	27,1	19,7	24,8	8,4
2011	78	94	75	102	43	19,9	24,0	19,1	26,0	11,0
2012	96	102	77	108	47	22,3	23,7	17,9	25,1	10,9
2013	96	76	102	52	29	23,9	18,9	25,4	12,9	7,2
2014	84	77	91	47	26	22,0	20,2	23,8	12,3	6,8
2015*	83	61	74	43	29	24,9	18,3	22,2	12,9	8,7

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, obliczenia własne

*Dane z czerwca br.

Liczba osób długotrwale bezrobotnych pozostaje stale bez większych zmian. Co najmniej co piąty bezrobotny (z wyjątkiem okresu 2008-2010) pozostaje bez pracy co najmniej 24 miesiące. Praktycznie, okres bezrobocia przekraczający granice 1 roku znamionuje zjawisko bezrobocia długotrwałego, a w wielu przypadkach całkowitej utraty zdolności ponownego zajęcia miejsca na rynku pracy. W takiej sytuacji jest blisko połowa wszystkich bezrobotnych i ich liczba wcale się nie zmniejsza, nawet jeśli procesy wzrostu są powolne. W roku 2007 osób o co najmniej rocznym rozbracie z rynkiem pracy było 169, stanowili oni 36,1% wszystkich bezrobotnych. W porównywalnym momencie 2014 roku (grudzień) było ich 154, ale stanowili oni 40,3% ogółu zbiorowości bezrobotnych. Spadające, a potem wzrastające liczby i odsetki osób o najkrótszych okresach pozostawania bez pracy (do 1 miesiąca), a także stały spadek liczby bezrobotnych z okresem pozostawania bez pracy do 3 miesięcy wskazują na ożywione procesy szybkiej rotacji na rynku pracy, charakteryzujące się licznymi zwolnieniami ale również licznymi przyjęciami (na miejsce zwalnianych) osób, które nie utraciły motywacji do pracy, a także posiadają odpowiednie kwalifikacje i wykształcenie.

Tabela 24. Długotrwałość czasu rejestracji

Rok	Czas pozostawania bez pracy						Odsetek pozostających bez pracy					
	Do 1 miesiąca	1-3 miesiące	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	12-24 miesięcy	24 i więcej miesięcy	Do 1 miesiąca	1-3 miesiące	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	12-24 miesięcy	24 i więcej miesięcy
2007	33	129	72	64	74	95	7,1	27,6	15,4	13,7	15,8	20,3
2008	43	73	59	51	64	42	13,0	22,0	17,8	15,4	19,3	12,7
2009	31	85	93	87	57	44	7,8	21,4	23,4	21,9	14,4	11,1
2010	41	87	68	75	72	48	10,5	22,3	17,4	19,2	18,4	12,3
2011	52	68	44	91	70	67	13,3	17,3	11,2	23,2	17,9	17,1
2012	56	69	60	65	92	88	13,0	16,0	14,0	15,1	21,4	20,5
2013	29	88	75	64	67	79	7,2	21,9	18,7	15,9	16,7	19,7
2014	60	61	54	53	78	76	15,7	16,0	14,1	13,9	20,4	19,9
2015*	25	37	52	87	53	80	7,5	11,1	15,6	26,0	15,9	24,0

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, obliczenia własne

*Dane z czerwca br.

Okres trzech miesięcy pozostawania bez pracy jest cezurą okresu długotrwałości bezrobocia. Widoczne jest zjawisko przechodzenia osób, którym do tego czasu nie udało się zdobyć pracy w stronę kategorii przedłużającego się bezrobocia. Zjawisko to wymaga podjęcia skutecznej kontrakcji między innymi w postaci dostarczania nowych czy udoskonalonych kwalifikacji i umiejętności zawodowych.

Tymczasem jednak wzrasta i znacząco udział osób z wykształceniem wyższym w zbiorowości zarejestrowanych bezrobotnych. Może to mieć związek z upowszechnianiem się dostępu do tego poziomu wykształcenia, niemniej oznacza to zachodzenie poważnych zmian na rynku pracy, zwłaszcza od strony podaży, i konieczność reakcji od strony popytu. Pozostałe poziomy wykształcenia są reprezentowane w zasadzie przez te same liczebności osób bezrobotnych, z zauważalnym spadkiem osób o zasadniczym zawodowym i przede wszystkim podstawowym (gimnazjalnym) lub żadnym wykształceniem. To z kolei ma związek z przesuwaniem się granic wiekowych osób bezrobotnych i odchodzeniem z rynku pracy pracowników w najstarszym wieku, z reguły też z najniższym wykształceniem formalnym (lub bez żadnego).

Tabela 25. Poziomy wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych

Rok	Liczba bezrobotnych z wykształceniem					Odsetek bezrobotnych z wykształceniem				
	Wyższym	Policealnym i średnim zawodowym	Średnim ogólnokształcącym	Zasadniczym zawodowym	Gimnazjalnym podstawowym i bez wykształcenia	Wyższym	Policealnym i średnim zawodowym	Średnim ogólnokształcącym	Zasadniczym zawodowym	Gimnazjalnym podstawowym i bez wykształcenia
2007	10	71	32	125	229	2,1	15,2	6,9	26,8	49,0
2008	12	41	30	100	149	3,6	12,3	9,0	30,1	44,9
2009	12	52	32	114	183	3,0	13,1	8,1	28,7	46,1
2010	17	58	35	118	163	4,3	14,8	9,0	30,2	41,7
2011	14	55	37	114	172	3,6	14,0	9,4	29,1	43,9
2012	17	63	50	119	181	4,0	14,7	11,6	27,7	42,1
2013	64	27	120	172	51	15,9	6,7	29,9	42,8	12,7
2014	55	38	113	159	55	14,4	9,9	29,6	41,6	14,4
2015*	54	37	91	134	48	16,2	11,1	27,2	40,1	14,4

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, obliczenia własne

*Dane z czerwca br.

10. Aktywność gospodarcza

Liczba zakładów pracy (podmiotów gospodarczych), w których mogą znaleźć zatrudnienie mieszkańcy gminy na przestrzeni lat 2009-2015 wykazuje zmienność polegającą jednakże na zmniejszaniu się tej liczby. Rokiem najgorszym dla gminnej przedsiębiorczości są lata ostatnie – 2013-2015 z nieustającym spadkiem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Tabela 26. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON

Sekcja PKD	Liczba podmiotów						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	342	337	314	332	314	310	305
A. Rolnictwo, leśnictwo itp.	66	60	54	57	54	52	54
C. Przetwórstwo przemysłowe	29	28	24	24	24	24	24
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną	2	1	1	1	1	1	1
E. Dostawa wody, gospodarowanie odpadami	2	2	2	2	1	1	1
F. Budownictwo	34	38	43	46	43	41	38
G. Handel hurtowy i detaliczny	93	93	84	86	75	76	71
H. Transport i gospodarka magazynowa	11	11	12	12	12	12	13

I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	10	9	7	11	11	10	10
J. Informacja i komunikacja	1	1	1	1	0	0	0
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6	6	5	5	5	5	5
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	9	9	9	9	9	9	9
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	11	13	10	9	9	10	10
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	5	5	5	6	7	7	7
O. Administracja publiczna, obrona narodowa	7	7	7	7	7	7	7
P. Edukacja	11	11	10	10	11	11	11
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	21	18	17	20	20	20	20
R. Działalność związana z rozrywką, kulturą, rekreacją	10	9	10	11	10	8	8
S. Pozostała działalność usługowa	16	16	13	15	15	16	16

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego z systemu REGON, obliczenia własne

Liczba gospodarujących podmiotów nie musi jednak mieć bezpośredniego przełożenia na inne procesy zachodzące na lokalnym rynku. Wyraźny spadek liczby podmiotów począwszy od roku 2013 nie przekłada się np. na wzrost liczby bezrobotnych. Ta utrzymywała się na najwyższych poziomach w latach 2009-2013, aby od roku 2014 (w którym ponownie można było zaobserwować spadek liczby zarejestrowanych podmiotów) znowu się zmniejszać. Obszar gminy nie jest jedynym, na którym jej mieszkańcy mogą znajdować pracę, wielu poszukuje jej i znajduje na innych, poza lokalnych rynkach pracy.

Profil gospodarczy podmiotów działających na terenie gminy jest określony przez trzy branże: handel, rolnictwo i budownictwo. Dwie pierwsze branże mniej lub bardziej, ale jednak systematycznie tracą na ważności (określanej miarą liczebną), trzecia zaś, również tracąc w wymiarze ilościowym, zyskuje na udziale (liczonym w odsetku od całkowitej liczebności podmiotów gospodarczych) tylko z uwagi na kłopoty w innych branżach. Na znaczeniu traci również przetwórstwo przemysłowe, a wzrost liczebny notują podmioty z zakresu: usług administrowania i działalności wspierających. Pozostałe branże i sektory w zasadzie utrzymują stan posiadania z poprzednich lat.

Na szczególną uwagę zasługuje jednak sektor przedsiębiorstw związanych z szeroko rozumianą gospodarką leśną oraz przetwórstwem wyrobów z drewna (nie wyłączając produkcji mebli). W roku 2013 podmioty gospodarcze o tym profilu stanowiły ¼ wszystkich podmiotów rynkowych zlokalizowanych w gminie, a Nadleśnictwo Świerczyno (obok Zakładu Karnego w Wierzchowie) było zakładem zatrudniającym największą liczbę pracowników. Gospodarka leśna w dużym stopniu decydowała i nadal decyduje o obliczu gospodarczym gminy – procesy nagłej zmiany (zmniejszenia się) liczby funkcjonujących przedsiębiorstw w zasadzie nie dotyczą tego sektora.

Tabela 27. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON (odsetki od liczby ogólnej)

Seksja PKD	Odsetek						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
A. Rolnictwo, leśnictwo itp.	19,3	17,8	17,2	17,2	17,2	16,8	17,7
C. Przetwórstwo przemysłowe	8,5	8,3	7,6	7,2	7,6	7,7	7,9
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną	0,6	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
E. Dostawa wody, gospodarowanie odpadami	0,6	0,6	0,6	0,6	0,3	0,3	0,3
F. Budownictwo	9,9	11,3	13,7	13,9	13,7	13,2	12,5
G. Handel hurtowy i detaliczny	27,2	27,6	26,8	25,9	23,9	24,5	23,3
H. Transport i gospodarka magazynowa	3,2	3,3	3,8	3,6	3,8	3,9	4,3
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	2,9	2,7	2,2	3,3	3,5	3,2	3,3
J. Informacja i komunikacja	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	1,8	1,8	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2,6	2,7	2,9	2,7	2,9	2,9	3,0
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	3,2	3,9	3,2	2,7	2,9	3,2	3,3
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1,5	1,5	1,6	1,8	2,2	2,3	2,3
O. Administracja publiczna, obrona narodowa	2,0	2,1	2,2	2,1	2,2	2,3	2,3
P. Edukacja	3,2	3,3	3,2	3,0	3,5	3,5	3,6
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	6,1	5,3	5,4	6,0	6,4	6,5	6,6
R. Działalność związana z rozrywką, kulturą, rekreacją	2,9	2,7	3,2	3,3	3,2	2,6	2,6
S. Pozostała działalność usługowa	4,7	4,7	4,1	4,5	4,8	5,2	5,2

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego z systemu REGON, obliczenia własne

W przeważającej, prawie wyłącznej mierze, podmioty gospodarcze zlokalizowane w gminie to jednostki zatrudniające nie więcej niż 9 pracowników. Z reguły firmy takie nie są zdolne do absorpcji większych zespołów pracowników, a ruch zatrudnienia odbywa się w nich na zasadach zastępowania pracowników odchodzących. W gminie nie jest zlokalizowany żaden zakład zatrudniający więcej niż 250 pracowników i tylko 2 o zatrudnieniu w przedziale 50-249 pracowników (z których jeden to zakład karny). Spośród podmiotów o zatrudnieniu w przedziale 10-49 pracowników, 5 (38,4%) to jednostki samorządu terytorialnego (urząd gminy, zakład gospodarki komunalnej i placówki szkolne). Oznacza to, że samorząd jest jednym z najważniejszych uczestników lokalnego rynku pracy.

Tabela 28. Liczba podmiotów w kategoriach zatrudnienia

Rok	Miara	Liczba podmiotów	Wielkość zatrudnienia				
			0-9	10-49	50-249	250-1000	Pow. 1000
2007	N	345	334	10	1	0	0
	%						
2008	N	356	344	10	2	0	0
	%						
2009	N	342	329	11	2	0	0
	%						
2010	N	337	324	11	2	0	0
	%						
2011	N	314	301	11	2	0	0
	%						
2012	N	332	320	10	2	0	0
	%						
2013	N	314	302	10	2	0	0
	%						
2014	N	310	298	10	2	0	0
	%						
2015	N	305	293	10	2	0	0
	%						

Źródło: dane Głównego Urzędu Statystycznego z systemu REGON, obliczenia własne

O sile i prężności gospodarki lokalnej świadczą wykonywane przez nie obroty finansowe. Są one świadectwem popytu na wytwarzane i oferowane dobra i usługi, także na uczestnictwo lokalnych firm w rynkach zewnętrznych (nabywanie różnych dóbr, komponentów, dostarczanie takich itp.). Jest to także pośrednie świadectwo aktywności ekonomicznej mieszkańców, którzy uczestniczą w obrotach finansowych poprzez nabywanie i konsumowanie dóbr i usług dostarczanych im przez miejscowe podmioty. Wszelkie obroty realizowane przez podmioty gospodarcze są podstawą do obliczania podatku VAT, niezależnie od tego, jaką stawką dany produkt lub usługa są objęte

Tabela 29. Obroty finansowe (będące podstawą obliczenia podatku VAT) podmiotów gospodarczych w gminie Wierzchowo

Obroty (tys. zł)	Rok						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Razem							
Ogółem	98 218	98 162	111 470	135 894	137 857	129 162	133 443
W tym							
Krajowe	34 500	34 046	40 480	45 708	49 966	45 248	45 644
Zagraniczne	3 039	2 016	2 047	2 277	1 711	3 435	2 987
Wzrost w stosunku do poprzedniego roku							
Ogółem	x	99,9	113,5	138,4	140,4	131,5	135,9
Krajowe	x	98,7	117,3	132,5	144,8	131,2	132,3
Zagraniczne	x	66,4	67,4	74,9	56,3	113,0	98,3
Udział obrotów							
Krajowych	35,1	34,7	36,3	33,6	36,2	35,0	34,2
Zagranicznych	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,2
Średni obrót 1 podmiotu (w tys. zł)							
	1 275	1 308	1 429	1 580	1 767	1 655	1 803

Źródło: Dane Izby Skarbowej w Szczecinie, obliczenia własne

Obroty podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w gminie wzrosły w 2013 roku do poziomu 135,9% z roku 2007. Średni obrót każdej z nich (statystycznie) wzrósł o 527,7 tys. złotych. Wzrost obrotów jest dość równomierny, w każdym roku (poza 2007-2008) przekraczał o 1/3 poziom roku poprzedniego. Najniższy poziom obrotów podmioty zanotowały w 2008 roku, wracając jednak do równowagi w następnym roku - 2009. Od tego roku dał się także zauważyć systematyczny spadek samej liczby podmiotów, co oznacza, że rynek promował najsilniejsze, najbardziej prężne z nich. Gospodarka gminy, a w ślad za tym i rynek pracy (a także rynek wynagrodzeń i dochodów) nie zależy tylko od bezwzględnej liczby obecnych i działających podmiotów ale także (przede wszystkim) od ich siły ekonomicznej. Pomijając gospodarkę leśną i przetwórstwa drzewnego należy zauważyć, że gospodarka gminna jest gospodarką lokalną, nastawioną na odbiorców miejscowych, z bardzo nikłymi związkami z gospodarką globalną (zagraniczną). W roku 2015 (REGON, stan z marca) w gminie nie istniał żaden podmiot będący własnością lub chociażby współwłasnością kapitału zagranicznego.

Wnioski i wyzwania

Aktywizacja gospodarcza gminy – Stan przedsiębiorczości w gminie wykazuje podatność na kryzysy, niemniej charakteryzuje się ona powrotem (liczebnym) do określonych stanów. Na terenie gminy stale działa nieco ponad 300 podmiotów gospodarczych. Brakuje wśród nich podmiotów największych (o stanach pracowników ponad 249 zatrudnionych), a spośród tych, które są w stanie zaabsorbować znaczące zespoły pracownicze wyróżnia się sektor jednostek

samorządowych. Nie istnieją żadne podmioty z własnością zagraniczną, nikłe są także obroty z kontrahentami zagranicznymi. Mimo tego wskazując na słabe strony rynku pracy, można wskazać i na fakt, iż istnieją jednak podmioty wystarczająco silne i prężne aby przetrzymać trudne lata, zwiększając jednocześnie swoją obecność i wagę (obroty) na rynkach szczególnie wewnętrznych. Konieczna jest identyfikacja takich podmiotów, udzielanie im wsparcia (jeśli jest ono konieczne), a także modelowanie edukacji, systemu szkoleń itp. z myślą o przygotowywaniu odpowiednich dlań kandydatów do pracy. Należy zwrócić także uwagę na kryzys, jaki zdaje się przeżywać sektor handlu zmniejszający swą liczebność. W większości chodzi tu o placówki handlu detalicznego, co może oznaczać zmniejszanie się siły nabywczej miejscowych konsumentów lub też odwracanie się przez nich od lokalnych miejsc sprzedaży w poszukiwaniu innych źródeł zaspokajania potrzeb.

Redukcja stopnia dezaktywizacji zawodowej – Rynek pracy, rozumiany jako relacja między podażą a popytem na kandydatów do pracy i zatrudnionych można uznać za w miarę ustabilizowany. Jest to jednak rynek, który stawia bariery przed pewnymi kategoriami kandydatów, w przypadku gminy są to osoby młode (często z wykształceniem wyższym) rozpoczynających dopiero swe kariery zawodowe. Procesy te, mające także charakter społeczny (nie tylko czysto pracowniczy) muszą zostać dostrzeżone, i w stosunku do nich winne zostać wypracowane środki zaradcze. W gminie brakuje pracy dla ludzi młodych, a to może się odbić bardzo niekorzystnie na procesach demograficznych, a w dalszej kolejności na rynku konsumentów i w efekcie ponownie zdestabilizować rynek pracy.

11. Infrastruktura techniczna

11.1. Drogi

Sieć komunikacyjną gminy Wierzchowo tworzy droga wojewódzka Nr 177, drogi powiatowe oraz gminne. Główną oś komunikacyjną stanowi droga wojewódzka Nr 177 łącząca Sośnicę z Czaplinkiem na długości 15 km oraz z Mirosławcem na długości 13 km.

Stan infrastruktury drogowej ulega systematycznej poprawie w zakresie zależnym od możliwości finansowych poszczególnych zarządców dróg. Drogi są stopniowo poddawane przez zarządców dróg procesom przebudowy i remontów, co powoduje, że ich stan techniczny na większości odcinków jest zadawalający.

Wnioski i wyzwania

Przy obserwowanej stopniowej poprawie stanu infrastruktury drogowej są odcinki dróg, które wymagają nakładów inwestycyjnych w celu przeprowadzenia przebudów i remontów. Należy tu podkreślić, potrzebę realizacji zadań w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego jak budowa chodników, parkingów, zatok autobusowych oraz oświetlenia ulic. Z uwagi na zwiększenie udziału rowerów w ruchu drogowym należy również brać pod uwagę budowę dróg i szlaków rowerowych oraz rozbudowę potrzebnej w tym celu infrastruktury.

11.2. Transport publiczny

Transport publiczny na terenie Gminy Wierzchowo realizowany jest przy wykorzystaniu przewozów autobusowych realizowanych przez PKS Złocieniec Sp. z o.o. Przewozy autobusowe obejmują kursy do miejscowości Choszczno, Kalisz Pomorski, Koszalin, Radomyśl, Świerczyna, Wałcz, Wieloboki, Złocieniec, Żabin.

W zakresie przewozów kolejowych z uwagi na niski ruch pasażerski połączenia kolejowe relacji Wałcz-Drawsko Pomorskie oraz Mirosławiec –Drawsko Pomorskie zostały zawieszono. Aktualnie gmina nie posiada czynnego połączenia kolejowego.

Wnioski i wyzwania

W celu zapewnienia mobilności mieszkańcom należy analizować i w stosunku do potrzeb starać się aktualizować ilość niezbędnych połączeń na trasach zapewniając mieszkańcom gminy spójność komunikacyjną oraz swobodę dostępności do obszarów funkcjonalnych. Wsparcie działań przewoźnika w zakresie poprawy jakości taboru.

11.3. Kolej

Przez teren Gminy Wierzchowo przebiegają dwa szlaki kolejowe na kierunkach Wałcz – Drawsko Pomorskie oraz Mirosławiec – Drawsko Pomorskie z nieczynną stacją kolejową Wierzchowo Pomorskie. W latach 1992-1996 połączenia kolejowe zostały zawieszono. Ponowne przywrócenie połączeń kolejowych wymagałoby przeprowadzenia szczegółowej analizy wynikającej z potrzeb ludności.

11.4. Infrastruktura wodociągowa i kanalizacyjna

Podmiotem odpowiedzialnym za zaspokojenie potrzeb ludności gminy w zakresie dostawy wody, odbioru i oczyszczania ścieków jest Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie powołany Uchwałą Rady Gminy Nr XXV/107/96 z dnia 22.08.1996 r. Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie eksploatuje sieć wodociągową i kanalizacyjną na terenie gminy. Zgodnie z danymi Urzędu Statystycznego w Szczecinie w roku 2013 na terenie Gminy Wierzchowo z sieci wodociągowej korzysta 95,2% ludności zaś z sieci kanalizacyjnej 59,4 % przy czym od roku 2009 obserwuje się co roczny wzrost wskaźnika.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 9 większych ujęć wody, po dwa ujęcia wody w miejscowościach: Świerczyna (2 studnie głębinowe), Radomyśl (2 studnie głębinowe), Wierzchowo (2 studnie głębinowe), Nowe Laski (2 studnie głębinowe) oraz Sońnica (2 studnie głębinowe zostaną wyłączone w najbliższym czasie). Ponadto w miejscowościach Garbowo i Bonin znajduje się po jednym ujęciu wody. Zakład Gospodarki Komunalnej zabezpiecza mieszkańcom dostawę wody poprzez sieci wodociągowe o łącznej długości ok.42 km. Z sieci wodociągowej korzysta ok. 4 500 mieszkańców, a także jednostki gospodarcze, budynki użyteczności publicznej, obiekty sportowe.

Sieć kanalizacyjna funkcjonuje w 6 miejscowościach gminy - Wierzchowo, Osiek Drawski, Żabinek, Żeńsko, Żabin i Otrzep. Ścieki z tych miejscowości odprowadzane są do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Wierzchowie.

W Gminie Wierzchowo funkcjonują 2 oczyszczalnie ścieków, z których zgodnie z informacją GUS w Szczecinie w roku 2013 korzystało 3290 osób co stanowi 75,2% ogółu ludności gminy.

Poniżej w tabeli przedstawiono zmiany w zakresie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Wierzchowo w okresie 2009-2013.

Tabela 30. Zmiany sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Wierzchowo porównanie stanu dla lat 2009 i 2013

	jedn. miary	2009	2013
Wodociągi			
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	41,9	44,6
ludność korzystająca z sieci wodociągowej - stan ludności ogółem	osoba	4238	4260
Kanalizacja			
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	28,7	34
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej - stan ludności ogółem 4372	osoba	2336	2599

Źródło: stat.gov.pl

Poniżej w tabeli przedstawiono dane statystyczne dotyczące gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Wierzchowo w porównaniu z danymi z powiatu drawskiego i województwa zachodniopomorskiego.

Tabela 31. Porównanie danych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchowo, Powiatu Drawskiego oraz Województwa Zachodniopomorskiego (stan na rok 2013)

	jedn. miary	Gmina Wierzchowo	Powiat Drawski	Województwo Zachodniopomorskie
Wodociągi				
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	44,6	475,4	10620,7
korzystający z sieci wodociągowej w % ogół ludności	%	95,2	92,2	93,6
Kanalizacja				
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	34	351,8	7284,1
korzystający z sieci kanalizacyjnej w % ogół ludności	%	59,4	70,1	77

Źródło: stat.gov.pl

Wnioski i wyzwania

Należy dążyć do maksymalnej liczby przyłączy w celu zaspakajania podstawowych potrzeb mieszkańców w szczególności na obszarach wiejskich. W przypadku braku uzasadnienia ekonomicznego należy stosować rozwiązania alternatywne w postaci oczyszczalni zagrodowych.

11.5. Gazownictwo i ciepłownictwo

Właścicielem sieci gazowej w Gminie Wierzchowo jest Spółka PGNiG Obrót Detaliczny. Operatorem współpracującym z siecią na terenie Gminy Wierzchowo jest OPG Gaz-System S.A Polska. Odbiorcy gazu w Gminie Wierzchowo zasilani są gazem ziemnym E (Gz-50) Na obszarze Gminy Wierzchowo Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. posiada stacje gazowe II stopnia oraz stację gazową I stopnia. Na pokrycie potrzeb wynikających z ewentualnego wzrostu zapotrzebowania gazu ziemnego w sieci dystrybucyjnej zachowana została rezerwa.

W tabeli poniżej przedstawiono zmiany długości sieci, liczby odbiorców i zużycia gazu w roku 2009 (stan wynikający ze Strategii Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015) oraz

w roku 2013. W porównaniu do roku 2009 liczba odbiorców gazu w roku 2013 nieznacznie wzrosła, co w konsekwencji spowodowało wzrost zużycia gazu o 21 tys. m³.

Tabela 32. Zmiana długości sieci. Liczby odbiorców i zużycia gazu w latach 2009 i 2013

Sieć gazowa	jednostka miary	2009	2013
długość czynnej sieci rozdzielczej	[m]	5346	5346
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	22	29
odbiorcy gazu	gosp. dom	32	67
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkanie gazem	gosp. dom	16	16
zużycie gazu	tys. m ³	64	85
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	tys. m ³	21	18
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	105	212

Źródło: stat.gov.pl

Gazowa sieć dystrybucyjna jest doprowadzona głównie do Wierzchowa. Odbiorcami gazu na terenie gminy Wierzchowo są mieszkańcy gminy, obiekty gminne, zakłady przemysłowe oraz usługi i handel.

Tabela 33. Porównanie danych statystycznych dotyczących liczby odbiorców i zużycia gazu na terenie Gminy Wierzchowo, Powiatu Drawskiego oraz Województwa Zachodniopomorskiego

Kryterium	Jednostka miary	Gmina Wierzchowo	Powiat drawski	Województwo Zachodniopomorskie
długość czynnej sieci ogółem	M	21522	230851	6625410
długość czynnej sieci przesyłowej	M	16176	74270	1334809
długość czynnej sieci rozdzielczej	M	5346	156581	5290601
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	Szt.	29	3013	102828
odbiorcy gazu	gosp. dom	67	9947	374281
odbiorcy gazu ogrzewającego mieszkania gazem	gosp. dom	16	2605	140175
zużycie gazu	tys. m ³	84,5	6679	245919,8
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	tys. m ³	18,3	3295,6	171586,6
ludność korzystająca z sieci gazowej	Osoba	212	30813	1024929

Źródło: stat.gov.pl.

Wskaźnik procentowego udziału ludności korzystającej z gazu na terenie gminy Wierzchowo zgodnie z danymi z roku 2013 wynosi 4,85 % przy wskaźniku dla powiatu na poziomie 52,8 %.

Energia ciepła na terenie gminy Wierzchowo pochodzi z sieci gazowniczej (ogrzewanie indywidualne oraz ogrzewanie sieciowe z lokalnych kotłowni) oraz innych form ogrzewania indywidualnego. W obiektach nieprzyłączonych do sieci gazowniczej zaopatrzenie w ciepło pokrywane jest poprzez paleniska piecowe albo lokalne instalacje centralnego ogrzewania. Głównie paliwo dla tych odbiorców stanowi węgiel oraz jego pochodne.

Na terenie gminy funkcjonują lokalne kotłownie w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i administracyjnych oraz kotłownie w domach jednorodzinnych (węglowe, olejowe i gazowe). Nie przewiduje się budowy grupowych systemów zaopatrzenia w ciepło dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z uwagi na budowę sieci gazowej – źródłem energii cieplnej będzie sieciowy gaz ziemny.

Podobnie jak w zapisach Strategii Rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015 również aktualnie przewiduje się wykorzystanie lokalnie występujących rodzajów paliw (drewno, odpady drewniane, węgiel drzewny, brykiet) oraz w miarę możliwości niekonwencjonalnych źródeł energii cieplnej (energia słoneczna, biomasa)

Wnioski i wyzwania

Gazyfikacja terenów wiejskich oraz działania związane z przyłączeniem do sieci gazowej kolejnych odbiorców stanowią problem gminy. Brak chęci przyłączenia do sieci można dopatrywać w konieczności poniesienia przez beneficjenta dodatkowych kosztów przyłączenia oraz przeróbki systemu ogrzewania. Wybór rodzaju paliwa oraz systemu zaopatrzenia w ciepło wynikać będzie zatem z rodzaju zabudowy oraz analizy finansowo-ekonomicznej opłacalności danego systemu. Należy jednak dążyć do przyłączenia do sieci jak największej ilości odbiorców, co przyczyni się do wyeliminowania źródeł ciepła mających negatywny wpływ na środowisko. W celu poprawy efektywności energetycznej budynków należy kontynuować rozpoczęte procesy termomodernizacji.

11.6. Infrastruktura elektroenergetyczna

Infrastruktura elektroenergetyczna Gminy Wierzchowo obejmuje sieci średniego i niskiego napięcia. Zaopatrzenie w energię elektryczną odbywa się przez Rejon Energetyczny w Drawsku Pomorskim poprzez główny punkt zasilania GPZ w Wierzchowie.

Z danych opracowanych przez Energa Operator odnośnie liczby odbiorców i zużycia energii w zakresie średniego i niskiego napięcia wynika, że Gmina Wierzchowo zużywa 21% energii elektrycznej średniego napięcia dostarczanej do powiatu drawskiego oraz 5,63% energii niskiego napięcia dostarczanej do powiatu drawskiego.

Brak w gminie źródeł energii odnawialnych, które pozwoliłyby na częściowe zaopatrzenie potrzeb elektroenergetycznych gminy we własnym zakresie. Ograniczeniem w zakresie energii wiatrowej na terenie Gminy Wierzchowo jest znaczny ruch lotniczy typu wojskowego i brak możliwości realizacji obiektów wyższych niż 30 m n.pg.

Wnioski i wyzwania

Należy dążyć do zwiększenia liczby instalacji odnawialnych źródeł energii

11.7. Infrastruktura telekomunikacyjna

Na terenie gminy Wierzchowo zauważalne są problemy w zakresie dostępności mieszkańców do usług telekomunikacyjnych zapewnionych przez sieć telefonii stacjonarnej i komórkowej.

Na terenie gminy występują miejsca gdzie odnotowywane są problemy przed wszystkim z dostępem do sieci komórkowej.

Wnioski i wyzwania

Z uwagi na rosnące zapotrzebowania i oczekiwania mieszkańców gmina powinna dążyć do poprawy dostępu do sieci szerokopasmowej co zapewniłoby wysoką jakość komunikacji elektronicznej pomiędzy mieszkańcami a np. placówkami zdrowia, oświaty czy administracji.

11.8. Infrastruktura zagospodarowania odpadów

Gospodarka odpadami komunalnymi na terenie Gminy Wierzchowo obejmuje odbiór odpadów z jej terenu i ich zagospodarowanie. Na terenie gminy odbiorem odpadów zajmują się przedsiębiorcy wpisani do „Rejestru działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości prowadzonego przez Wójta Gminy Wierzchowo na podstawie art. 9b ust 2 ustaw z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Przedsiębiorcy wyłaniany są w drodze postępowania na udzielenie zamówienia publicznego.

Gminne składowisko odpadów o powierzchni 2,16 ha znajdujące się w miejscowości Wierzchowo, na którym deponowane były niesegregowane odpady komunalne i inne niż niebezpieczne – jest aktualnie rekultywowane. Właścicielem składowiska jest Urząd Gminy Wierzchowo. Użytkownikiem składowiska jest Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie. Zarządzającym składowiskiem jest Celowy Związek Gmin R-XXI w Nowogardzie, do którego należy Gmina Wierzchowo.

Zgodnie z Wojewódzkim Planem Gospodarki Odpadami gmina Wierzchowo umiejscowiona jest w ramach Regionu CZG R-XXI dla którego Celowy Związek Gmin R-XXI prowadzi regionalną instalację przetwarzania odpadów komunalnych. Wszystkie odpady komunalne kierowane są do Stacji Przeładunkowej Odpadów w Mielenku Drawskim a następnie transportowane do Regionalnego Zakładu Gospodarki Odpadami w miejscowości Słajfino.

Wnioski i wyzwania

Rozwiązanie problemu w zakresie powstawania tzw. „dzikich wysypisk”.

11.9. Mieszkalnictwo

Do zadań własnych gminy zgodnie z przepisami ustawy o samorządzie gminnym art. 7 ust 1 należy zaspakajanie zbiorowych potrzeb mieszkaniowych. Realizacja tego zadania prowadzona jest na tworzeniu i utrzymywaniu gminnych zasobów mieszkaniowych oraz na wspieraniu i tworzeniu dogodnych warunków dla podmiotów, które prowadzą działalność w zakresie budownictwa mieszkaniowego.

W poniższej tabeli przedstawiono zmiany zasobów mieszkaniowych w latach 2009 i 2013.

Tabela 34. Zasoby mieszkaniowe Gminy Wierzchowo w roku 2009 i 2013

	jednostka miary	2009	2013
Zasoby mieszkaniowe gminy (komunalne)			
mieszkania socjalne			
mieszkania ogółem	Mieszk.	7	12
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	430	815
Budynki mieszkalne w gminie			
Ogółem	bud	727	737
Mieszkania wyposażone w instalacje - % ogółu mieszkań			
wodociąg	%	98,1	98,6
łazienka	%	85,5	90,2
centralne ogrzewanie	%	69,6	76,4
Zasoby mieszkaniowe- wskaźniki			
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	70,6	72,9
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	21,5	23
mieszkania na 1000 mieszkańców	Mieszk.	305,3	325,6

Źródło: stat.gov.pl

Zasób mieszkaniowy Gminy Wierzchowo stanowi 7 budynków mieszkalnych z 12 lokalami mieszkalnymi z czego 8 lokali znajduje się we wspólnotach mieszkaniowych. Łączna powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych wynosi 813,68 m². Gmina nie przewiduje budowy nowych lokali mieszkalnych w celu powiększenia mieszkaniowego zasobu gminy.

W związku z trwającym wykupem lokali gminnych przez najemców, mieszkaniowy zasób gminy ulega ciągłemu zmniejszeniu. Duże zapotrzebowanie występuje na lokale socjalne, a uwarunkowania społeczno-ekonomiczne i prawne zwiększają obowiązki gminy w zakresie zabezpieczenia lokali socjalnych dla osób, które utraciły prawo do lokalu mieszkalnego.

Wnioski i wyzwania

Problemem Gminy Wierzchowo w zakresie zaspakajania zbiorowych potrzeb mieszkaniowych będzie wzrost zapotrzebowania szczególnie na lokale socjalne. W zakresie zapewnienia lokali socjalnych jednym z rozwiązań może być przekształcenie lokali mieszkalnych o niskich standardach na lokale socjalne. Ponadto Gmina powinna dążyć do pozyskiwania nowych lokali mieszkalnych i lokali socjalnych poprzez pozyskiwanie ich z innych zasobów (adaptacje lokali lub budynków niemieszkalnych, pozyskiwanie lokali od PKP)⁸.

⁸ W analizie uwzględniono następujące opracowania: Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023, Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem gminy Wierzchowo na lata 2013-2017, Uchwała nr III/10/2014 Rady Gminy Wierzchowo w sprawie Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Wierzchowo na lata 2015 – 2031, Program ochrony środowiska dla Gminy Wierzchowo na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016 – 2019, Główne założenia do projektu planu gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Wierzchowo na lata 2015-2020.

12. Kondycja finansowa Gminy Wierzchowo

Analiza finansowa Gminy Wierzchowo została przeprowadzona w pięcioletnim horyzoncie czasowym, tj. w latach 2010-2014. Zbadano strukturę dochodów i wydatków Gminy, jak również źródła finansowania.

W roku 2010 Gmina wypracowała nadwyżkę w wysokości 273 590 zł. Wielkość nadwyżki operacyjnej⁹ wynosiła 1 025 938 zł, zaś deficytu inwestycyjnego¹⁰ – 651 332 zł.

Nadwyżka budżetowa występowała również w kolejnych dwóch latach: w 2011 wyniosła 447 995 zł, zaś w 2012 roku 1 432 725 zł. Przy czym powstała nadwyżka operacyjna w kwocie 973 367 zł w roku 2011 oraz 1 987 141 zł w roku następnym. Deficyt inwestycyjny wynosił odpowiednio 525 248 zł i 554 417 zł.

Budżet w roku 2013 zamknął się deficytem na poziomie -882 380 zł. W roku tym nadwyżka operacyjna wyniosła 404 569 zł, natomiast deficyt inwestycyjny 1 286 950 zł.

W roku następnym nadwyżka operacyjna wzrosła do 913 420 zł, deficyt inwestycyjny osiągnął wartość 1 711 781 zł, a w efekcie deficyt budżetowy zmniejszył się o 84 019 zł i wyniósł -798 361 zł.

Tabela 35. Sytuacja finansowa Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014.

Wynik	2010	2011	2012	2013	2014
	w zł				
1	2	3	4	5	6
Dochody	17 233 447	13 800 361	14 088 030	13 818 894	14 971 152
Wydatki	16 858 842	13 352 366	12 655 306	14 701 275	15 769 513
Nadwyżka operacyjna	1 025 938	973 367	1 987 141	404 569	913 420
Deficyt inwestycyjny	-651 332	-525 284	-554 417	-1 286 950	-1 711 781
Deficyt/ Nadwyżka	374 606	447 995	1 432 725	-882 380	-798 361
Finansowanie	267 038	1 012 659	-432 090	1 273 194	855 728
Przychody	928 756	1 758 348	224 899	1 847 456	1 904 000
Rozchody	661 718	745 689	656 989	574 261	1 048 272

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014

12.1. Przychody i rozchody Gminy Wierzchowo

Wielkość przychodów w poszczególnych latach przedstawiała się następująco:

- 2010 r.: 928 756 zł,
- 2011 r.: 1 758 348 zł,
- 2012 r.: 224 899 zł,
- 2013 r.: 1 847 456 zł,
- 2014 r.: 1 904 000 zł.

⁹ **Nadwyżka operacyjna** – dodatni wynik bieżący stanowiący różnicę między dochodami a wydatkami bieżącymi; przeznaczony jest na realizację zaplanowanych zadań stymulujących rozwój społeczno- gospodarczy.

¹⁰ **Deficyt inwestycyjny** – ujemny wynik inwestycyjny wynikający z różnicy między dochodami a wydatkami majątkowymi.

Przychody w analizowanym okresie podlegały znacznym wahanom – przykładowo w roku 2012 wobec roku poprzedniego nastąpił spadek wielkości przychodów o 87%, zaś w roku 2013 w stosunku do roku 2012 suma przychodów wzrosła ponad ośmiokrotnie.

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

Tabela 36. Przychody i rozchody Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014

Przychody i rozchody	2010		2011		2012		2013		2014		Dynamika (w %)			
	w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	[4:2]	[6:4]	[8:6]	[10:8]
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Przychody ogółem, w tym:	928 756		1 758 348		224 899		1 847 456		1 904 000		189%	13%	821%	103%
1. Emisja obligacji														
2. Zaciągnięte kredyty i pożyczki							1 012 567	55%	1 575 841	83%				156%
3. Nadwyżka z lat ubiegłych														
4. Sprzedaż papierów wartościowych														
5. Spłata udzielonych pożyczek														
6. Prywatyzacja majątku jst									328 160	17%				
7. Inne źródła	928 756	100%	1 758 348	100%	224 899	100%	834 889	45%			189%	13%	371%	-
Rozchody ogółem, w tym:	661 718		745 689		656 989		574 261		1 048 272		113%	88%	87%	183%
1. Wykup obligacji														
2. Spłata zaciągniętych kredytów i pożyczek	661 718	100%	745 689	100%	656 989	100%	574 261	100%	1 048 272	100%	113%	88%	87%	183%
3. Wykup papierów wartościowych														
4. Udzielone z budżetu pożyczki														
5. Inne cele														

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014

Na przestrzeni analizowanych lat podstawowym źródłem przychodów Gminy były (inne źródła), które w latach 2010-2012 stanowiły 100% przychodów. W kolejnych latach ich udział się zmniejszał (45% w roku 2013 oraz 0% w roku 2014), natomiast Gmina pozyskiwała środki poprzez zaciąganie kredytów i pożyczek (55% przychodów ogółem w roku 2013 oraz 83% w roku kolejnym). W roku 2014 17% środków zostało pozyskanych z tytułu prywatyzacji majątku Gminy.

Rozchody Gminy również charakteryzują się znacznie mniejszą fluktuacją niż miało to miejsce w przypadku przychodów – w latach 2010-2013 zmiany wielkości wynosiły 12-13%, jedynie w roku 2014 wobec roku 2013 wystąpił znaczny wzrost wielkości rozchodów (o 83%).

W latach 2010-2014 całość rozchodów stanowiły spłaty zaciągniętych kredytów i pożyczek. Wartości poszczególnych elementów przychodów i rozchodów w latach 2010-2014 przedstawione są w tabeli pt. „Przychody i rozchody Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014”.

12.2. Dochody Gminy Wierzchowo

Dochody Gminy Wierzchowo na przestrzeni analizowanych lat osiągały następujące wielkości:

- 2010 r.: 17 233 447 zł;
- 2011 r.: 13 800 361 zł;
- 2012 r.: 14 088 030 zł;
- 2013 r.: 13 818 894 zł;
- 2014 r.: 14 971 152 zł.

Na podstawie powyższych danych można wskazać, że wielkość dochodów podlegała nieznacznym wahaniom w analizowanym okresie. Największy spadek wystąpił w roku 2011 w stosunku do roku 2010 – aż o 20%. W roku 2012 wobec roku poprzedniego poziom dochodów zwiększył się o 2% i o tyle samo wielkość dochodów spadła w roku 2013 w stosunku do roku 2012. Pomiedzy rokiem 2013 i 2014 nastąpił wzrost dochodów o 8%.

Należy zwrócić tu uwagę, iż wzrost dochodów w roku 2010 spowodowany był głównie pozyskaniem środków na sfinansowanie inwestycji w zakresie infrastruktury wodociągowej i sanitacyjnej wsi. Dochody bieżące Gminy nieuległy tak dużym wahaniom – w analizowanym okresie nie przekraczały one 5%, poza znacznym przyrostem wielkości dochodów bieżących w roku 2012 (o 12%). Ogólna tendencja zmian wielkości dochodów bieżących może być określona jako rosnąca – na koniec roku 2014 wobec roku 2010 wielkość dochodów bieżących wzrosła o 15%.

Za wyjątkiem roku 2010, w analizowanym okresie dochody bieżące stanowiły ponad 90% wszystkich dochodów. Dochody majątkowe (środki przeznaczone na inwestycje, dochody z tytułu sprzedaży majątku oraz dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności) stanowią niewielką część wykonywanych dochodów ogółem, a ich udział w analizowanych latach przedstawiał się następująco:

- 2010 r.: 4 926 853 zł, tj. 29% dochodów ogółem;
- 2011 r.: 1 401 026 zł, tj. 10% dochodów ogółem;
- 2012 r.: 195 405 zł, tj. 1% dochodów ogółem;
- 2013 r.: 278 839 zł, tj. 2% dochodów ogółem;
- 2014 r.: 814 551 zł, tj. 5% dochodów ogółem.

Na podstawie powyższych danych trudno zaobserwować jednoznaczną tendencję kształtowania się wielkości w czasie, wydatki te są dokonywane zgodnie z potrzebami Gminy ujętymi w wieloletnim planie finansowym.

Elementem mającym największy wpływ na kształtowanie się dochodów ogółem były dochody działu 758 różne rozliczenia, których wartość w analizowanym okresie wynosiła odpowiednio:

- 2010 r.: 5 752 173 zł, tj. 34% dochodów ogółem;
- 2011 r.: 5 641 980 zł, tj. 41% dochodów ogółem;
- 2012 r.: 5 058 816 zł, tj. 36% dochodów ogółem;
- 2013 r.: 5 214 604 zł, tj. 38% dochodów ogółem;
- 2014 r.: 4 767 376 zł, tj. 32% dochodów ogółem.

Widoczne są niewielkie wahania poziomu dochodów z tego tytułu. Najistotniejszą pozycją dochodów działu 758 jest część oświatowa subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, w dodatku jej udział charakteryzuje się tendencją rosnącą (w roku 2010 stanowiła 59% wszystkich dochodów działu, a w roku 2014 - aż 71%).

Drugim istotnym źródłem zasilania budżetu Gminy były wpływy z tytułu udziałów w podatku dochodowym od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej. Wielkość dochodów tej grupy przedstawiała się następująco w kolejnych latach:

- 2010 r.: 3 378 235 zł, tj. 20% dochodów ogółem;
- 2011 r.: 3 488 268 zł, tj. 25% dochodów ogółem;
- 2012 r.: 3 880 621 zł, tj. 28% dochodów ogółem;
- 2013 r.: 4 653 435 zł, tj. 34% dochodów ogółem;
- 2014 r.: 5 440 801 zł, tj. 36% dochodów ogółem.

Widoczny jest systematyczny wzrost dochodów tej grupy, zarówno pod względem wartości, jak i udziału w strukturze dochodów ogółem. Łącznie wielkość wpływów z tytułu udziału Gminy w podatku dochodowym wzrosła o 61% pomiędzy rokiem 2010 a rokiem 2014.

Wśród dochodów tej grupy zdecydowanie przeważają wpływy z tytułu podatku od nieruchomości oraz udziału Gminy w podatku dochodowym od osób fizycznych. Należy też zwrócić uwagę na rosnący udział wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych – od 0,08% w roku 2010 do 5% w roku 2014.

Kolejnym składnikiem znacząco wpływającym na kształtowanie się poziomu dochodów Gminy Wierzchowo są dochody działu 852 pomoc społeczna, których suma na przestrzeni badanych lat wynosiła:

- 2010 r.: 2 022 764 zł;
- 2011 r.: 1 945 842 zł;
- 2012 r.: 1 998 644 zł;
- 2013 r.: 2 058 135 zł;
- 2014 r.: 1 993 429 zł.

Udział dochodów tego działu w strukturze dochodów ogółem w latach 2010-2014 był względnie stały i wynosił średnio 14%. Wśród pozycji dochodowych działu 852 przeważają dotacje celowe z budżetu państwa przeznaczone na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego.

Czwartym istotnym składnikiem dochodów Gminy są dochody działu 010 rolnictwo i łowiectwo. Ich wartość ulegała znacznym wahaniom w poszczególnych latach, a kształtowana była głównie przez wielkość pozycji:

infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi. Miało to związek z pozyskaniem przez Gminę środków z innych źródeł (fundusze UE) na dofinansowanie własnych inwestycji w roku 2010 oraz znaczną kwotą zwróconej dotacji w roku 2012.

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

Tabela 37. Dynamika i struktura dochodów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014

Dzi ał	Dochody	2010		2011		2012		2013		2014		Dynamika (w %)			
		w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	[4:2]	[6:4]	[8:6]	10:8]
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
010	Rolnictwo i łowiectwo	5 148 236	29,9 %	631 358	4,6%	1 701 172	12,1 %	412 187	3,0%	800 230	5,3%	12%	269%	24%	194%
050	Rybołówstwo i rybactwo	0	0,0%	2 160	0,0%	1 475	0,0%	0	0,0%	0	-	-	68%	-	-
600	Transport i łączność	0	0,0%	0	0,0%	687	0,0%	0	0,0%	0	-	-	-	-	-
700	Gospodarka mieszkaniowa	172 371	1,0%	172 326	1,2%	193 025	1,4%	105 761	0,8%	183 452	1,2%	100%	112%	55%	173%
750	Administracja publiczna	65 494	0,4%	79 823	0,6%	53 215	0,4%	48 856	0,4%	76 086	0,5%	122%	67%	92%	156%
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	25 699	0,1%	10 352	0,1%	0	0,0%	774	0,0%	40 164	-	40%	-	-	5189 %
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0	0,0%	59	0,0%	0	0,0%	80 788	0,6%	526 614	3,5%	-	-	-	652%
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	3 378 235	19,6 %	3 488 268	25,3 %	3 880 621	27,5 %	4 653 435	33,7 %	5 440 801	36,3 %	103%	111%	120%	117%
758	Różne rozliczenia	5 752 173	33,4 %	5 641 980	40,9 %	5 058 816	35,9 %	5 214 604	37,7 %	4 767 376	31,8 %	98%	90%	103%	91%
801	Oświata i wychowanie	327 408	1,9%	348 106	2,5%	351 599	2,5%	402 811	2,9%	455 667	3,0%	106%	101%	115%	113%
852	Pomoc społeczna	2 022 764	11,7 %	1 945 842	14,1 %	1 998 644	14,2 %	2 058 135	14,9 %	1 993 429	13,3 %	96%	103%	103%	97%
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	131 596	0,8%	191 873	1,4%	655 066	4,6%	490 371	3,5%	374 249	2,5%	146%	341%	75%	76%
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	102 605	0,6%	40 921	0,3%	76 321	0,5%	108 465	0,8%	97 222	0,6%	40%	187%	142%	90%
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	106 868	0,6%	49 495	0,4%	61 133	0,4%	32 560	0,2%	65 863	0,4%	46%	124%	53%	202%
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0	0,0%	214 797	1,6%	56 258	0,4%	210 148	1,5%	150 000	1,0%	-	26%	374%	71%
926	Kultura fizyczna i sport	0	0,0%	983 000	7,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	-	-	-	-
	Dochody ogółem	17 233 447		13 800 361		14 088 030		13 818 894		14 971 152		80%	102%	98%	108%
	w tym:														
	dochody bieżące	12 306 595	71%	12 399 422	90%	13 892 625	99%	13 540 055	98%	14 156 601	95%	101%	112%	97%	105%
	dochody majątkowe	4 926 853	29%	1 401 026	10%	195 405	1%	278 839	2%	814 551	5%	28%	14%	143%	292%

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014.

12.3. Wydatki Gminy Wierzchowo

Poziom wydatków ogółem kształtował się w sposób następujący:

- 2010 r.: 16 858 842 zł;
- 2011 r.: 13 800 361 zł;
- 2012 r.: 12 655 306 zł;
- 2013 r.: 14 701 275 zł;
- 2014 r.: 15 769 513 zł.

Można zaobserwować tu tendencję spadkową wielkości wydatków do roku 2013, kiedy to nastąpiła zmiana trendu na rosnący. W roku 2011 wobec roku poprzedniego wydatki spadły o 21%, w roku 2012 spadek wynosił już tylko 5%, natomiast w roku 2013 wobec roku 2012 nastąpił wzrost wielkości wydatków o 16%. Porównując poziom wydatków na początku (2010) i na końcu (2014) analizowanego okresu można stwierdzić, iż wielkość ta spadła o 7%.

Wydatki bieżące – czyli wydatki bezpośrednio związane z bieżącym utrzymaniem Gminy i funkcjonowaniem jednostek organizacyjnych wykazują tendencję rosnącą. Największy przyrost wielkości wydatków bieżących nastąpił w roku 2013 wobec roku poprzedniego i wynosił 10%. Jednak już w roku 2014 w stosunku do roku 2013 wydatki bieżące wzrosły tylko o 1%. Wyłączając rok 2010, kiedy to Gmina przeprowadziła dużą inwestycję infrastrukturalną, udział wydatków bieżących w strukturze wydatków ogółem w badanym przedziale czasowym wynosił średnio 88%.

Dynamika wydatków majątkowych była bardzo zróżnicowana, a ich udział w strukturze wydatków ogółem wahał się od 6% (rok 2012) do nawet 33% (rok 2010).

Wydatki mające największy wpływ na kształtowanie się poziomu wydatków Gminy przypisane są do działu 801 oświata i wychowanie. Wydatki te nieznacznie rosły do roku 2012, od którego to momentu utrzymują się na względnie stałym poziomie, a ich suma w analizowanych latach przedstawiała się następująco:

- 2010 r.: 4 913 503 zł, tj. 29% wydatków ogółem;
- 2011 r.: 5 057 254 zł, tj. 38% wydatków ogółem;
- 2012 r.: 5 440 070 zł, tj. 43% wydatków ogółem;
- 2013 r.: 5 321 179 zł, tj. 36% wydatków ogółem;
- 2014 r.: 5 333 341 zł, tj. 34% wydatków ogółem.

Prawie 50% wydatków tego działu przeznaczanych jest na szkoły podstawowe.

Drugim elementem znacząco przyczyniającym się do kreowania wielkości wydatków w Gminie Wierzchowo są wydatki przeznaczane na dział 852 pomoc społeczna. Wydatki te osiągały następujące wielkości w poszczególnych latach:

- 2010 r.: 2 566 708 zł, tj. 15% wydatków ogółem;
- 2011 r.: 2 482 798 zł, tj. 19% wydatków ogółem;
- 2012 r.: 2 537 613 zł, tj. 20% wydatków ogółem;
- 2013 r.: 2 644 725 zł, tj. 18% wydatków ogółem;
- 2014 r.: 2 686 147 zł, tj. 17% wydatków ogółem.

Wielkość wydatków tego działu utrzymuje się na podobnym poziomie, można zaobserwować spadek o 3% w roku 2011 w relacji do roku poprzedniego oraz wzrosty o 2-4% w latach kolejnych. Najistotniejszą pozycją tego działu są wydatki przeznaczane na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego (średnio 53%).

Kolejna pozycja znacząco kształtująca poziom wydatków Gminy to wydatki działu 750 administracja publiczna. Wydatki te charakteryzują się tendencją wzrostową, pomiędzy rokiem 2014 a 2010 zwiększyły się o 41%, a ich średni udział w strukturze wydatków ogółem wynosił 13% co bezpośrednio związane jest z prowadzoną w gminie termomodernizacją budynków administracji samorządowej. Wśród pozycji tego działu najwięcej środków przeznaczanych jest na utrzymanie urzędu gminy.

Czwartą pozycją pod względem udziału w strukturze wydatków są wydatki działu 010 rolnictwo i łowiectwo. Poziom tych wydatków ulegał znacznym fluktuacjom na przestrzeni analizowanych lat (inwestycje infrastrukturalne wspomniane wcześniej), a pozycją o największym znaczeniu były wydatki na infrastrukturę wodociągową i sanitarną wsi.

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

Tabela 38. Dynamika i struktura wydatków Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014

Dzi ał	Wydatki	2010		2011		2012		2013		2014		Dynamika (w %)			
		w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	w zł	%	[4:2]	[6:4]	[8: 6]	[10:8]
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
010	Rolnictwo i łowiectwo	5 329 564	31,6	674 019	5,0	411783,06	3,3	1 337 861	9,1	562 415	3,6	13	61	325	42
50	Rybołówstwo i rybactwo		0,0	1 739	0,0	1475	0,0		0,0		0,0	-	85	-	-
600	Transport i łączność	270 892	1,6	410 945	3,1	292096,8	2,3	391 072	2,7	1 064 663	6,8	152	71	134	272
700	Gospodarka mieszkaniowa	61 592	0,4	146 792	1,1	77842,88	0,6	57 542	0,4	52 226	0,3	238	53	74	91
710	Działalność usługowa	13 534	0,1	11 600	0,1	7744,8	0,1	4 223	0,0	4 672	0,0	86	67	55	111
750	Administracja publiczna	1 656 714	9,8	1 761 660	13,2	1763104,69	13,9	2 299 023	15,6	2 327 840	14,8	106	100	130	101
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	25 699	0,2	10 352	0,1	0	0,0	774	0,0	40 164	0,3	40	-	-	5189
752	Obrona narodowa	0	0,0	0	0,0	670	0,0	675	0,0	673	0,0	-	-	101	100
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	145 097	0,9	183 164	1,4	151763,62	1,2	308 303	2,1	763 426	4,8	126	83	203	248
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	22 763	0,1	7 074	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	31	-	-	-
757	Obsługa długu publicznego	68 696	0,4	80 627	0,6	84507,66	0,7	56 594	0,4	70 968	0,5	117	105	67	125
801	Oświata i wychowanie	4 913 503	29,1	5 057 254	37,9	5 440 070	43,0	5 321 179	36,2	5 333 341	33,8	103	108	98	100
851	Ochrona zdrowia	38 210	0,2	31 644	0,2	31 709	0,3	31 799	0,2	53 562	0,3	83	100	100	168
852	Pomoc społeczna	2 566 708	15,2	2 482 798	18,6	2 537 613	20,1	2 644 725	18,0	2 686 147	17,0	97	102	104	102
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	146 518	0,9	209 906	1,6	276 930	2,2	845 254	5,7	439 051	2,8	143	132	305	52
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	154 796	0,9	77 047	0,6	142 109	1,1	172 566	1,2	172 071	1,1	50	184	121	100
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	405 454	2,4	560 159	4,2	430 651	3,4	589 738	4,0	1 097 362	7,0	138	77	137	186
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	995 101	5,9	450 835	3,4	946 736	7,5	587 446	4,0	1 038 834	6,6	45	210	62	177
926	Kultura fizyczna i sport	44 000	0,3	1 194 750	8,9	58 500	0,5	52 500	0,4	62 100	0,4	2715	5	90	118

Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2016-2025

Dzi	Wydatki	2010		2011		2012		2013		2014		Dynamika (w %)			
	Wydatki ogółem	16 858 842		13 352 366		12 655 306		14 701 275		15 769 513		79	95	116	107
	w tym:														
	wydatki bieżące	11 280 657	67	11 426 055	86	11 905 484	94	13 135 486	89	13 243 181	84	101	104	110	101
	wydatki majątkowe	5 578 185	33	1 926 310	14	749 822	6	1 565 789	11	2 526 333	16	35	39	209	161

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014.

12.4. Wnioski i wyzwania

Sytuację finansową Gminy w latach 2010-2014 ocenia się jako dobrą. W latach 2010 - 2012 Gmina generowała wyższe dochody w stosunku do wydatków, co skutkowało wypracowaniem nadwyżki budżetowej. Budżet w latach 2013-2014 zamknął się deficytem, jednak deficyt w roku 2014 był już mniejszy niż w roku poprzednim. Relacja zadłużenia do dochodów nie przekracza 23%, co jest uznawane za poziom bezpieczny.

W sytuacji rosnących dochodów, w tym dochodów bieżących, zwiększające się wydatki bieżące nie zagrażają stabilności finansowej Gminy. Dodatkowo dochody pochodzące ze sprzedaży majątku Gminy stanowią bardzo niewielki udział w dochodach ogółem.

W analizowanych latach budżet Gminy Wierzchowo średnio w 90% składał się z dochodów bieżących. Podstawowe źródło finansowe Gminy stanowią: część oświatowa subwencji ogólnej, podatek od nieruchomości, dochody z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych oraz dotacja celowa otrzymana z budżetu państwa na realizację zadań bieżących z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych gminie ustawami (w tym: wypłata świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego).

Najwięcej środków finansowych Gmina przeznaczyła na realizację statutowych zadań związanych z utrzymaniem szkół podstawowych, świadczenia rodzinne, wypłatą świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz na infrastrukturę wodociagową i sanitarną wsi.

II. ANALIZA STRATEGICZNA SWOT

Analiza SWOT jest to jedna z najpopularniejszych i najskuteczniejszych metod analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse) i Threats (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makro- otoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Głównymi czynnikami warunkującymi sytuację gminy są przede wszystkim:

- słaba dostępność komunikacyjna mieszkańców gminy w jej obrębie oraz do ośrodków zewnętrznych;

- wyższy niż przeciętny w skali kraju i regionu poziom bezrobocia, któremu towarzyszy przeciętny rozwój sektora gospodarczego;
- niska gęstość zaludnienia i przeciętnie rozwinięta sieć osadnicza;
- niski poziom przedsiębiorczości oraz innych czynników samorozwoju Gminy;
- niskie (niższe od przeciętnej) dochody mieszkańców.

W związku z powyższym, słabymi stronami Gminy Wierzchowo są głównie:

- brak odpowiedniej sieci dróg przystosowanych do współczesnych potrzeb, a także zdolnych do transportu ładunków, w tym produktów przemysłu leśnego;
- brak połączeń kolejowych oraz marginalizacja tej dziedziny transportu osób i ładunków;
- zły stan techniczny dróg gminnych.

Do mocnych stron należy zaś:

- czyste środowisko;
- sprzyjające warunki dla rozwoju rolnictwa na terenie gminy;
- rolnictwo i przemysł drzewny i leśny oraz przetwórstwo produktów leśnych, które stanowią ważny sektor gospodarki w gminie;
- potencjał tworzenia usług i produktów turystycznych;
- dostępne i możliwe do przygotowania tereny inwestycyjne i zasoby naturalne.

W dalszej części przedstawiono analizę SWOT w odniesieniu trzech obszarów oddziaływania samorządu gminnego: sfery społecznej, gospodarki oraz infrastruktury technicznej. Środowisko naturalne, historia oraz sytuacja finansowa gminy stanowiły warunki obiektywne rozwoju gminy we wspomnianych trzech obszarach. Z tego względu analiza SWOT przeprowadzono na tych właśnie obszarach.

1. Gospodarka i rynek pracy

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – dobry stan środowiska zachęcający do osiedlenia się na terenie gminy; – wolne tereny dla rozwoju przemysłu i turystyki; – potencjalnie atrakcyjne tereny inwestycyjne wokół lotniska Mirosławiec; – łatwo dostępny rynek zbytu dla przetwórstwa rolno-spożywczego w okolicznych miastach; – duża liczba osób poszukujących pracy oraz pracujących poza gminą –	<ul style="list-style-type: none"> – usługi turystyczne na niskim poziomie, lub w niedostatecznej ilości; – słabo rozwinięta baza usług turystycznych, punktów gastronomicznych oraz miejsc noclegowych; – słabo rozwijająca się drobna przedsiębiorczość; – niska dostępność komunikacyjna do miejsc pracy poza gminą; – niski poziom kapitału ludzkiego – brak osób odpowiednio przygotowanych do

<p>kapitał ludzki dla potencjalnego inwestora;</p> <ul style="list-style-type: none"> – dobrze działający i oparty na trwałych podstawach przemysł drzewny; – kompleksy specjalistycznych terenów rolnych. 	<p>pracy w istniejących zakładach pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> – spadek liczby mieszkańców gminy; – marginalizacja i dewastacja połączeń kolejowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość rozwoju turystyki, jako gałęzi gospodarki; – potencjał turystyczny Pojezierza Drawskiego; – Wybudowanie ścieżki rowerowej po istniejącym nasypie kolejowym na trasie Złocieniec – Wałcz; – inwestycje rządowe związane z nową funkcją lotniska w Mirosławcu; – wzrost znaczenia aglomeracji szczecińskiej i koszalińskiej; – rozwój istniejących zakładów sektora przemysłu drzewnego i transportu; – rozwój infrastruktury ochrony środowiska i infrastruktury komunikacyjnej, a także infrastruktury energetycznej; – możliwość pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na działania w ramach Specjalnej Strefy Włączenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – postępujący odpływ mieszkańców poza gminę, skutkujący brakiem pożądanym przez inwestorów zasobów pracy; – rozwój szarej strefy na rynku pracy; – konflikt funkcji rolniczej, turystycznej i mieszkaniowej w części obszaru gminy; – trudności w zaopatrzeniu w energię elektryczną podmiotów sfery gospodarczej.

2. Sfera społeczna

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – sprawnie działająca administracja pomocy społecznej; – dobrze wyposażone placówki oświaty na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych; – działalność GOKSiT oraz jego 	<ul style="list-style-type: none"> – znaczny udział osób niepełnosprawnych wśród klientów opieki społecznej; – utrzymywanie się stałej liczby klientów pomocy społecznej o długotrwałej niesamodzielności; – brak w Wierzchowie nowoczesnego

<p>zmodernizowana siedziba;</p> <ul style="list-style-type: none"> - stała oferta zajęć skierowana do mieszkańców; - liczne zabytki i obiekty historyczne; - wzrost świadczeń medycznych realizowanych w gminie; - wystarczająca baza sportowa i rekreacyjna dla mieszkańców; - silne organizacje pozarządowe; - wysoka aktywność seniorów. 	<p>przedszkola spełniającego obecne standardy dla tego typu placówek;</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak form aktywności kulturalnej oferowanej mieszkańcom w godzinach popołudniowych; - niewielka aktywność mieszkańców w formie organizacji pozarządowych związanych ze sferą kultury; - mało urozmaicona oferta zajęć sportowych i rekreacyjnych; - brak wielofunkcyjnego boiska sportowego w miejscowości Świerczyna.
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój dofinansowania UE na rzecz rozwoju sfery społecznej obszarów wiejskich; - moda i świadomość wśród ludzi potrzeby prowadzenia zdrowego trybu życia; - wydłużająca się średnia długość życia oraz wzrost średniego wieku mieszkańców Polski i Europy; - opłacalność wykorzystania zielonej energii jako sposobu na ograniczanie emisji CO₂; - rosnące zainteresowanie ekologicznymi, naturalnymi i regionalnymi produktami; - możliwość pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na działania w ramach Specjalnej Strefy Włączenia. 	<ul style="list-style-type: none"> - zmniejszanie się liczby mieszkańców; - zmniejszanie się liczby dzieci w wieku szkolnym, zwłaszcza gimnazjalnym; - występowanie obszarów o niewystarczającym dostępie do Internetu; - zmniejszające się wsparcie dla pomocy społecznej ze strony budżetu państwa; - zubożenie mieszkańców, w szczególności wybranych grup, rosnące ubóstwo; - brak świadomości mieszkańców odnośnie możliwości wykorzystania lokalnych warunków dla poprawy własnej sytuacji; - słaby potencjał techniczny i organizacyjny stowarzyszeń i fundacji.

3. Infrastruktura techniczna

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – dobry stan dróg w Wierzchowie; – wystarczające zasoby wodne do pokrycia zapotrzebowania na wodę pitną i wodę do celów gospodarczych; – funkcjonowanie oczyszczalni ścieków; – dostępność systemu ciepłowniczego; – dostępny system gospodarki odpadami; – zapewniony transport publiczny. 	<ul style="list-style-type: none"> – zły stan nawierzchni na pozostałych drogach; – brak dostatecznych rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego (chodniki, zatoki autobusowe); – Niedostateczne oświetlenie ulic; – przestarzała sieć energetyczna; – brak wykorzystania źródeł energii odnawialnej; – Niewystarczająco rozwinięta sieć gazowa; – brak ścieżek rowerowych; – brak skanalizowania terenów wiejskich; – słaby dostęp do Internetu; – mały zasób mieszkań komunalnych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – aktywne pozyskiwanie środków z funduszy UE; – wspólne działania samorządów różnych szczebli na rzecz poprawy stanu technicznego dróg przebiegających przez teren gminy; – integracja gmin powiatu w ramach Kontraktu Samorządowego w celu realizacji wspólnych zamierzeń inwestycyjnych; – możliwość rozwoju sieci gazowej na terenie całej gminy; – możliwość pozyskiwania środków finansowych przeznaczonych na działania w ramach Specjalnej Strefy Włączenia. 	<ul style="list-style-type: none"> – małe lub niewłaściwe wykorzystanie środków z funduszy UE; – brak środków w budżecie gminy na realizację zadań własnych lub współfinansowanie inwestycji wspomaganych środkami z funduszy UE; – niewystarczające nakłady powiatu na infrastrukturę drogową.

III. STRATEGIA GMINY WIERZCHOWO

1. Misja Gminy Wierzchowo

Misja to zwięzła, wewnętrznie spójna deklaracja definiująca powód istnienia gminy jako wspólnoty samorządowej mieszkańców, jej podstawowy cel, na którego realizację nastawione są jej działania oraz wartości, które kierują pracą jej personelu.

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego, misja została zdefiniowana w Ustawie o samorządzie gminnym, zgodnie z którą do zadań własnych Gminy należy *zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty*.

W ocenie lokalnych ekspertów i konsultantów misja określona w „Strategii rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2007-2015” nie straciła na swej aktualności, gdyż nie zmieniły się podstawowe założenia tej wizji. Ocena taka dotyczy zwłaszcza następujących ocen:

- Obniży się liczba ludności gminy, znaczny będzie odsetek ludzi młodych, dobrze wykształconych i aktywnych, przy czym wzrośnie również ilość mieszkańców w najstarszych grupach wiekowych.
- Stan środowiska naturalnego winien ulegać dalszej poprawie, w szczególności w odniesieniu **do stanu atmosfery**.
- Sytuacja w kraju i dalszy wzrost zamożności społeczeństwa winna przyczynić się do poprawy regionalnego dobrobytu.
- Nastąpi zmniejszenie liczby części problemów społecznych, przy czym jednocześnie rosnąć będzie nowa grupa mieszkańców wykluczonych, którzy w niewielkim stopniu zdolni będą do znalezienia pracy, czy samodzielnej egzystencji
- Mieszkańcy znajdą źródło dodatkowych dochodów w przemyśle, w usługach tworzonych przez sektor małych i średnich przedsiębiorstw, również rolnictwo, które będzie obecne na terenie gminy. Możliwość stworzenia miejsc pracy stworzy poprawa zagospodarowania turystycznego gminy.
- Wyeliminowane zostaną główne trudności w sferze infrastruktury komunalnej, poprawie ulegnie jakość usług komunalnych.

W przeciwieństwie do oceny z poprzedniej Strategii na lata 2007-2015, nie zgodzono się ze stwierdzeniem, że *„Udział i znaczenie rolnictwa w części obszaru gminy będzie spadać, tereny rolnicze przeznaczone mogą zostać pod zabudowę mieszkaniową i działalność gospodarczą, w części obszaru gminy związaną z rozwojem usług w turystyce”*, gdyż w tym okresie znaczenie rolnictwa na terenie całej gminy wzrosło i należy spodziewać się dalszego wzrostu jego znaczenia.

Uwzględniając powyższe, określono następującą **misję Gminy Wierzchowo**:

GMINA WIERZCHOWO LOKALNYM OŚRODKIEM GOSPODARCZYM PRZEMYSŁU DRZEWNEGO I GOSPODARKI ROLNEJ WYKORZYSTUJĄCA SZANSE ROZWOJU, UKIERUNKOWANA NA POPRAWĘ JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW.

Przyjęcie Misji oznacza, że w latach 2016-2025 nastąpi:

- Dalsze wykorzystywanie rosnącego potencjału rozwoju wynikających z położenia i walorów krajobrazowych;
- Wsparcie turystyki i rekreacji jako potencjalnych kierunków rozwoju gospodarczego gminy Wierzchowo w połączeniu z działaniami w zakresie promocji;
- Intensyfikacja działań społecznych w powiązaniu z działaniami infrastrukturalnymi w gminie Wierzchowo.

2. Wartości kluczowe

Wartości kluczowe są to wieczne zasady, którymi powinna kierować się gmina realizując misję swojego istnienia. Wartości kluczowe reprezentują panujące w gminie cechy i postawy, które są demonstrowane przez zachowania wszystkich członków społeczności gminnej.

Do wartości kluczowych Gminy Wierzchowo należą:

- **Rozwój kadry** – Stawiamy na jakość świadczonych przez nas usług, dlatego systematycznie kształcimy naszą kadre, aby móc świadczyć usługi na najwyższym poziomie oraz zaspokajać nowe potrzeby naszych interesariuszy.
- **Zorientowanie na rozwój** - Aby móc się dynamicznie rozwijać, nasza Gmina wykorzystuje każdą okazję do pozyskania środków finansowych na realizację inwestycji w zakresie poprawy stanu istniejącej infrastruktury technicznej i społecznej.
- **Inicjatywa i konsekwencja** - Wykazujemy się inicjatywą w działaniu, odpowiedzialnością i konsekwencją w dążeniu do celu.
- **Partnerstwo** –zdajemy sobie sprawę, że „walka w pojedynkę” nie przynosi takich rezultatów, jak „walka w duecie”, a nawet w jeszcze większym gronie. W związku z tym, przy realizacji swoich zadań nawiązujemy współpracę z innymi podmiotami zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego.
- **Szacunek i dobre relacje** – realizując swoje zadania, w takim samym stopniu dbamy o relacje między sobą - pracownikami, jak również o te, które łączą nas z mieszkańcami czy Partnerami.

3. Cele strategiczne Gminy Wierzchowo

Przeprowadzona diagnoza otoczenia strategicznego gminy i jej potencjału oraz analiza SWOT pozwoliły na ustalenie celów strategicznych zmierzających do realizacji misji Gminy Wierzchowo. Cele strategiczne zostały opracowane zgodnie z zasadami polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Zatem są to cele ambitne, precyzyjne, realne i mierzalne.

Gmina Wierzchowo w swojej działalności reprezentuje postawę partnerską – współpraca partnerska (partnerstwo) to jedna z wartości kluczowych dla Gminy. W związku z tym, cele strategiczne i operacyjne zostały sformułowane z uwzględnieniem możliwości kontynuacji współpracy z obecnymi Partnerami Gminy, w tym zwłaszcza organizacjami pozarządowymi, a także nawiązywaniu relacji partnerskich z nowymi podmiotami reprezentującymi zarówno sektor publiczny, jak i prywatny. Bardzo istotne dla Gminy Wierzchowo w perspektywie lat 2015 – 2025 będzie nawiązywanie współpracy partnerskiej zwłaszcza z innymi jednostkami

samorządu terytorialnego, w celu realizowania projektów inwestycyjnych m.in. w ramach tzw. Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Należy jednak podkreślić, że sformułowane w dokumencie cele strategiczne i operacyjne nie stanowią zamkniętego katalogu działań Gminy Wierzchowo. Katalog ten może być rozwijany i modyfikowany w zależności od możliwości jego realizacji.

CEL NADRZĘDNY:

Aktywizacja gospodarcza gminy przy wykorzystaniu i zachowaniu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz poprawa warunków życia mieszkańców.

CELE STRATEGICZNE:

Liczba celów strategicznych powinna być ograniczona. Gmina Wierzchowo pragnie rozwijać swoją działalność w następujących kierunkach strategicznych:

- A. Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości
- B. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i lokalnej mobilności
- C. Rozwój mieszkalnictwa oraz poprawa infrastruktury społecznej
- D. Poprawa jakości infrastruktury technicznej i wzrost wykorzystania energii przyjaznej środowisku

Tabela 39. Cele strategiczne i operacyjne

L.p.	Cel strategiczny	Cele operacyjne
A.	Tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uzbrojenie terenów inwestycyjnych. 2. Zapewnienie odpowiedniego zagospodarowania przestrzennego Gminy pod rozwój przedsiębiorczości oraz wyznaczenie terenów preferencyjnych. 3. Rozwój terenów mieszkaniowych, usługowych oraz produkcyjnych w otoczeniu lotniska wojskowego Mirosławiec 4. Zapewnienie systemu ulg podatkowych dla przedsiębiorców. 5. Zapewnienie pomocy formalno – prawnej przedsiębiorcom już działającym i rozpoczynającym prowadzenie działalności. 6. Zapewnienie efektywnego systemu promocji Gminy. 7. Budowa (samodzielnie lub wspólnie z innymi JST) Inkubatora Przedsiębiorczości. 8. Wspieranie wykorzystania istniejących linii kolejowych dla rozwoju turystyki i usług okołoturystycznych

L.p.	Cel strategiczny	Cele operacyjne
B.	Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i lokalnej mobilności	<ol style="list-style-type: none"> 1. Remont lub przebudowy dróg na terenie gminy Wierzchowo 2. Budowa oświetlenia drogowego na terenie gminy Wierzchowo z możliwością wykorzystania alternatywnych źródeł energii 3. Budowa chodników, zatok autobusowych na terenie gminy Wierzchowo 4. Podjęcie działań w celu poprawy dostępu do komunikacji publicznej w Gminie 5. Budowa infrastruktury szerokopasmowego Internetu 6. Budowa systemu dróg i ścieżek rowerowych 7. Budowa infrastruktury rowerowej – stacje (stanice) rowerowe.
C.	Rozwój mieszkalnictwa oraz poprawa infrastruktury społecznej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i wdrożenie Gminnego Programu Senioralnego 2. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi, w tym zlecenie zadań 3. Remonty budynków i lokali stanowiących własność gminy w tym termomodernizacje 4. Budowa nowego przedszkola w miejscowości Wierzchowo 5. Remont i rozbudowa remiz strażackich. Modernizacja wyposażenia OSP 6. Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego w miejscowości Świerczyna 7. Działania w celu przeprowadzenia remontu świetlicy wiejskiej w Żabinku, remontu oraz rozbudowy świetlicy wiejskiej w Żeńsku oraz o remontów tych świetlic, które tego wymagają.
D.	Poprawa jakości infrastruktury technicznej i wzrost wykorzystania energii przyjaznej środowisku	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja oczyszczalni ścieków oraz rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Wierzchowo (Świerczyna, Sośnica, Będolino, Otrzep) 2. Działania na rzecz oczyszczenia jezior w gminie Wierzchowo, ze szczególnym uwzględnieniem oczyszczenia i zagospodarowania jezior w miejscowościach Świerczyna, Żabin i Żabinek 3. Wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach nie objętych siecią kanalizacyjną 4. Przebudowa i rozbudowa kanalizacji deszczowej, w tym w ramach modernizacji dróg i ulic 5. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej 6. Pozafinansowe wsparcie dla rozbudowy instalacji odnawialnych źródeł energii

Źródło: Opracowanie własne

4. Monitorowanie strategii

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom szczebla strategicznego, jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących Strategii pozwala na bieżące korekty działań komórek organizacyjnych i osób wdrażających Strategię w razie wystąpienia nieprawidłowości.

Wdrażanie Strategii będzie się odbywać poprzez projekty lub funkcjonalne programy działania. Istotnym elementem każdego planu jest szczegółowa projekcja alokacji środków na poszczególne cele i działania danego programu. Celowe jest stworzenie wokół strategii korzystnego klimatu, dzięki włączeniu w proces opracowania programów operacyjnych instytucji publicznych, społecznych i gospodarczych. Szeroki horyzont, tworzony przez szereg współdziałających instytucji, przyczyni się wydatnie do sukcesu Strategii.

Monitoring wdrażania strategii służy:

- kontroli postępu realizacji poszczególnych projektów wyznaczonych w ramach poszczególnych celów strategicznych;
- obserwacji i ocenie stanu zaawansowania konkretnych projektów umożliwiającej bieżącą identyfikację trudności w ich realizacji;
- ocenie zaangażowania komórek organizacyjnych i osób odpowiedzialnych za ich wdrażanie;
- weryfikacji zgodności z założonymi celami;
- efektywności wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków.

W celu ułatwienia nadzoru i kontroli nad realizacją strategii rozwoju Gminy Wierzchowo dla każdego celu strategicznego należy opracować zestaw kilku obiektywnych mierników pozwalających skutecznie monitorować postępy w realizacji strategii rozwoju.

Monitoring realizacji strategii powinien umożliwiać:

- korygowanie działań, jeśli nie przynoszą one zamierzonych efektów;
- reagowanie na zmiany sytuacji strategicznej.

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

Tabela 1. Miejsca eksploatacji kruszyw w Gminie Wierzchowo	11
Tabela 2. Wykaz pomników przyrody na terenie Gminy Wierzchowo	15
Tabela 3. Liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 - 2014.....	20
Tabela 4. Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 – 2014.....	21
Tabela 5. Liczba dzieci ze średnią arytmetyczną ocen powyżej 4,75 oraz liczba laureatów olimpiad i innych konkursów w Szkołach Podstawowych w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014.....	22
Tabela 6. Liczba dzieci uczęszczających do szkół gimnazjalnych wraz z liczbą nauczycieli na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2009 - 2014	23
Tabela 7. Wyniki egzaminu gimnazjalnego (w %) w szkołach gimnazjalnych w gminie Wierzchowo w latach 2014-2015	24
Tabela 8. Liczba dzieci ze średnią arytmetyczną ocen powyżej 4,75 oraz liczba laureatów olimpiad i innych konkursów w Szkołach Gimnazjalnych w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014	25
Tabela 9. Dowóz dzieci do szkół w Gminie Wierzchowo w 2014 roku.....	26
Tabela 10. Wskaźniki biblioteczne na terenie Gminy Wierzchowo w latach 2010-2014	27
Tabela 11. Wybrane dane w zakresie ochrony zdrowia w Gminie Wierzchowo.....	30
Tabela 12. Beneficjenci pomocy społecznej i udzielone świadczenia	31
Tabela 13. Liczba wykroczeń zanotowanych przez Policję w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014.....	32
Tabela 14. Liczba wykrytych przestępstw popełnionych na terenie gminy Wierzchowo w latach 2009 – 2014.	33
Tabela 15. Zdarzenia ogółem wymagające interwencji OSP w Gminie Wierzchowo w latach 2009 - 2014.....	34
Tabela 16. Samochody pożarnicze w Gminie Wierzchowo	35
Tabela 17. Wyposażenie jednostek OSP w podstawowy sprzęt gaśniczy	35
Tabela 18. Stan wyposażenia osobistego ratowników	35
Tabela 19. Całkowita liczba ludności i liczba ludności w wieku produkcyjnych w podziale na płeć.....	37
Tabela 20. Liczba ludności w wieku produkcyjnych mobilnym i niemobilnym w podziale na płeć.....	37
Tabela 21. Liczba bezrobotnych i wskaźnik bezrobocia.....	38

Tabela 22. Bezrobocie wśród kobiet i mężczyzn	39
Tabela 23. Zarejestrowani bezrobotni według grup wieku	40
Tabela 24. Długość czasu rejestracji	41
Tabela 25. Poziomy wykształcenia zarejestrowanych bezrobotnych.....	42
Tabela 26. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON	42
Tabela 27. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON (odsetki od liczby ogólnej).....	44
Tabela 28. Liczba podmiotów w kategoriach zatrudnienia	45
Tabela 29. Obroty finansowe (będące podstawą obliczenia podatku VAT) podmiotów gospodarczych w gminie Wierzchowo.....	46
Tabela 30. Zmiany sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Wierzchowo porównanie stanu dla lat 2009 i 2013.....	49
Tabela 31. Porównanie danych z zakresu gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Wierzchowo, Powiatu Drawskiego oraz Województwa Zachodniopomorskiego (stan na rok 2013).....	49
Tabela 32. Zmiana długości sieci. Liczby odbiorców i zużycia gazu w latach 2009 i 2013.....	50
Tabela 33. Porównanie danych statystycznych dotyczących liczby odbiorców i zużycia gazu na terenie Gminy Wierzchowo, Powiatu Drawskiego oraz Województwa Zachodniopomorskiego	50
Tabela 34. Zasoby mieszkaniowe Gminy Wierzchowo w roku 2009 i 2013	53
Tabela 35. Sytuacja finansowa Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014.....	54
Tabela 36. Przychody i rozchody Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014	56
Tabela 37. Dynamika i struktura dochodów Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014.....	60
Tabela 38. Dynamika i struktura wydatków Gminy Wierzchowo za lata 2010-2014	63
Tabela 39. Cele strategiczne i operacyjne	72
Rysunek 1. Mapa gminy Wierzchowo.....	5
Rysunek 2. Mapa ogólnogeograficzna Gminy Wierzchowo i okolic	6
Rysunek 3. Położenie gminy Wierzchowo na tle jednostek fizyczno-geograficznych.	7
Rysunek 4. Mapa zasięgu obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.	16